

Meertaligheid en collectieve identiteit in Maxime Garcia Diaz' poëzie

Helena Van Praet

UCLouvain, Louvain-la-Neuve, België

Lezing Letterkunde

Maxime Garcia Diaz' debuutbundel *Het is warm in de hivemind* (2021) reflecteert op hoe vrouwelijke identiteit gemedieerd en genegotieerd wordt in onze digitale 21ste eeuw. Die collectieve, relationele identiteit vormt zo een hivemind van jonge vrouwen die in hetzelfde toxische (internet)web verstrikt geraakt zijn. Deze bijdrage staat nader stil bij hoe meertaligheid ingezet wordt om deze collectieve hivemind weer te geven. Het gedicht 'Artificielle' vormt de hoofdcasus van dit verkennende onderzoek, waarin de spreker niet alleen een fantasiewereld creëert maar tegelijk ook zichzelf performatief opvoert voor de lezer. In deze fantasiewereld gaat het vrouwelijke subject historische en intermediale relaties aan met andere vrouwen, zoals Marie Antoinette, Lindsay Lohan en de Red Queen uit Alice in Wonderland. De hypothese is dat het gebruik van Nederlandse, Engelse en Franse stemmen deze relationele verbondenheid binnen het subject tastbaar maakt en zo uitnodigt tot bredere identificatie. Op die manier laat het gebruik van meerdere talen via verschillende stemmen diverse perspectieven toe maar biedt het ook ruimte voor kritische, zelfs ironische afstand tot dat collectieve bewustzijn. Voor de conceptualisering van deze relationele identiteit wordt een beroep gedaan op inzichten uit de cognitieve literatuurwetenschappen over imaginaire rollenspellen en het relationele zelf (Coelsch-Foisner, Wojciechowski en Gallese). Zodoende stelt deze bijdrage het monologische karakter van de poëzie in vraag door te beargumenteren dat meerstemmigheid in de poëzie ook teruggevoerd kan worden op één, weliswaar collectief, bewustzijn.

Vertaald uit het Frans en in modern Duits. De "Zeven wijze mannen" en de lezer

Dr. Rita Schlusemann

Freie Universität Berlin, Berlin, Duitsland

Lezing Vertalen

De roman „De zeven wijze mannen van Rome“ (4500 v.v.) is een middeleeuws #me too-verhaal waarin de keizerin van Rome haar stomme stiefzoon beschuldigt haar te hebben verkracht. Van haar man eist zij de doodstraf voor zijn zoon. Ook al is de stof nu vrijwel onbekend, tot in de vroegmoderne tijd werd de roman in minstens 32 talen vertaald en bewerkt. Al in de 13de eeuw is de als een raamverhaal opgebouwde roman, die een rechtzitting vertelt, vanuit het Frans in het Nederlands vertaald. Deze versie die tot één van de oudste versies van de stof überhaupt behoort, is waarschijnlijk in het meertalige Frans-Nederlandse milieu aan het Brabantse hof ontstaan en heeft zowel Vlaamse als Brabantse taalkenmerken. Aan de FU Berlin wordt een nieuwe kritische editie van de roman voorbereid die zowel in boekvorm als online verschijnt, samen met een moderne Duitse en Engelse vertaling, als ook annotaties. In een audioversie kan men het origineel beluisteren.

In mijn bijdrage zal ik 1. voor het eerst uitvoeriger de

overeenkomsten en verschillen van de Nederlandse vertaling met de Franse traditie onderzoeken die de intenties van de Nederlandse auteur laten zien en ook op vraag ingaan waarom de tekst attractief was; 2. met betrekking tot het vertalen van de tekst in modern Duits en Engels zal ik de vertaalstrategieën bespreken, op de keuzes en de moeilijkheden bij het vertalen voor moderne lezers ingaan en volgende vragen trachten te beantwoorden: aan welke eisen moet een moderne vertaling van een vroegmoderne tekst voldoen? Op welke manier is het mogelijk om een tekst die cultuurhistorische verschijnselen vertelt voor een moderne doelgroep verstaanbaar en aantrekkelijk te maken? Wat is de beoogde functie van de moderne vertaling, voor wie is de vertaling bedoeld en op welke manier kan deze functie voor de beoogde doelgroepen omgezet worden?

Het vertalen van humor

Orsolya Varga

Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest, Hongarije

Lezing Vertalen

Humor is niet alleen een bron van lach, maar ook een verfijnd communicatiemiddel dat de afstand tussen menselijke zielen overbrugt: het leven met humor bekijken is niet alleen plezierig, maar ook essentieel voor onze gezondheid en geluk. Het kan als een krachtig stilistisch middel voorkomen in literaire teksten. Bij het vertalen van humor die zich in de taal manifesteert, namelijk taalspelletjes, woordspelingen en dergelijke vormen echter een behoorlijke uitdaging voor de vertaler. De strategie die vertalers toepassen bij het overzetten hangt uiteraard af van de bron en de aard van humor. De moeilijkheid van het vertalen van humor ligt vaak in het feit dat de grap een cultuurspecifiek element bevat dat in de doeltaalcultuur niet bekend is. Dit cultuurspecifieke element kan een geografische naam of een persoonsnaam zijn, maar ook een woordspeling die alleen in de brontaal werkt.

In mijn bijdrage streef ik ernaar om de bronnen en soorten taalhumor te categoriseren evenals hun rol in vertaling, met bijzondere aandacht voor kinderboeken. Er komen onder andere de volgende categorieën aan bod: ambiguïteit gebaseerd op homofonie, homonymie en polysemie, grammaticale onregelmatigheid, contaminatie, tegenstelling tussen concrete en abstracte betekenis, parafonie, sprekende namen, spel met figuurlijke en letterlijke betekenis of weglating. Hoe lost de vertaler deze uitdagende taken op? Ik schets de vertaalstrategieën die toegepast worden en illustreer deze met voorbeelden uit mijn eigen werk en die van collega-vertalers. Het onderzochte corpus bevat zowel hedendaagse literatuur (Toon Tellegen, Bart Moeyart), als 20e-eeuwse literatuur (Annie M.G. Schmidt, Raymond Queneau), maar ook 19e-eeuwse literatuur (Lewis Carroll, Multatuli).

Sleutelwoorden: literair vertalen, vertaalstrategieën, cultuurspecifieke elementen, humor, ambiguïteit

De interculturele Tweede Wereldoorlog: Dola de Jongs En de akker is de wereld

Laurens Ham

Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Letterkunde

Weinig Nederlandstalige boeken over de Tweede Wereldoorlog zijn zo 'on-Nederlands' als *En de akker is de wereld* (1947, 'herontdekt' in 2015) van de Nederlands-Amerikaanse schrijfster Dola de Jong. De roman raakt nauwelijks die grotendeels nationaal gekleurde oorlogsthema's aan waar Nederlandse lezers mee vertrouwd zijn – collaboratie, verzet, onderduik, kampen en hongerwinter – maar opent een voor Nederlanders nieuwe, internationale blik op de oorlog. In het boek volgen we het harde leven van de Nederlandse emigranten Aart en Lies in de autonome zone Tanger (Marokko) aan het begin van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens hun vlucht naar dit gebied hebben ze zes kinderen meegenomen van diverse nationale achtergronden, waarmee ze een provisorisch gezin vormen.

In deze lezing wil ik twee thema's bespreken: intercultureel contact en zorg, in het licht van de meertalige en multiculturele wereld waarin deze roman zich afspeelt. In het boek gaat het over de moeizame pogingen van het oorspronkelijk Nederlandse stel Aart en Lies om zich te wortelen in de Arabischstalige omgeving waarin ze zich bevinden; zelfs hun eigen huisgezin blijkt een tot mislukken gedoemde interculturele context van kwetsbare individuen. De Nederlandse personages in de roman – naast Aart en Lies ook de arbeideristische Manus en een consul – worden daarnaast in verband gebracht met het thema van zorg/opvang over interculturele grenzen heen. Die zorg blijkt niet eenduidig positief geconnoteerd te zijn, maar draait mede om misbegrip, pragmatisme en opportunisme.

De lezing bespreekt hoe deze roman de Nederlandse herinnering aan de Tweede Wereldoorlog openbreekt. De Jong, die zelf een migratieachtergrond had én na de oorlog een meertalige literaire praktijk opbouwde tussen Nederland en de VS, functioneerde met deze roman als een mediator die een enge West-Europese blik op de oorlog problematiseerde en impliciet de Nederlandse harteloosheid tegenover joodse oorlogsemigranten aankaartte.

Warren v Krijgelmans: ethische positionering in twee Nederlandse Sadevertalingen

Lander Kesteloot

Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde

Tijdens de jaren zestig vindt het werk van Markies de Sade opmerkelijk veel weerklank in de Nederlandstalige literatuur. Naast de publicatie van essays en romans die op Sades roman-universum zinspelen wordt zijn werk ook naar het Nederlands vertaald. Terwijl Sade in Vlaanderen door experimentele schrijvers, onder wie René Gysen, Freddy De Vree en Claude Krijgelmans, vertaald wordt, nemen in Nederland traditionele(re) auteurs als Hans Warren en Gemma Pappot die taak op zich.

In deze bijdrage ga ik na hoe de vertaalkeuzes in die Sadevertalingen moreel gekleurd zijn. De receptie van Sade in de turbulente jaren zestig roept zowel vertaalwetenschappelijke als cultuurhistorische vragen op. Volgens

vertaalwetenschapper Theo Hermans (2014, 293) doen vertalingen ertoe als sociale en culturele praktijk, omdat ze onderhandelen over de waarden die ze overbrengen. Dergelijke onderhandelingen, die ook binnen de ethische narratologie (Korthals Altes 2014) centraal staan, bieden inzage in Sades culturele receptie alsook in de ethische positie die vertalers innemen. Centrale vragen daarbij zijn: Welke rol speelt de culturele uitwisseling tussen Frankrijk en de Lage Landen bij de vertaling van Sade? Faciliteren de vertalingen eerder een discordant reading of een compliant reading? En bepaalt die positionering de receptie van Sades gedachtegoed?

Mijn analyse richt zich op twee Nederlandstalige vertalingen van Sades *Les Cent Vingt Journées de Sodome*: die van Claude Krijgelmans (1968) en Hans Warren (1969). Warrens ethische stellingname onthult zich zowel op paratekstueel als tekstueel niveau. Zo stuurt hij aan op een welwillende lezing door te benadrukken Sade zo getrouw mogelijk weer te geven en met hem te sympathiseren. Op tekstueel niveau gaat Warrens vertaling voorbij aan Sades gebruik van het onpersoonlijk voornaamwoord 'on', wat de afstand ten opzichte van het verhaalde verkleint. Bij Krijgelmans loont het de moeite om na te gaan hoe zijn avant-gardistische en ideologiekritische signatuur in zijn vertaalwerk gestalte krijgt.

Reinaard die vos: Een Afrikaanse vertaling van Van den Vos Reynaerde

Nerina Bosman¹, Henning Pieterse²,

[1] Departement Afrikaans, Universiteit van Pretoria, Pretoria, Zuid-Afrika / Departement Afrikaans en Nederlands, Frans en Duits, Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, Zuid-Afrika

[2] Departement Afrikaans en Nederlands, Frans en Duits, Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, Zuid-Afrika

Lezing Vertalen

Met zijn vertaling van Vandenvos Reynaerde naar het Afrikaans als *Reinaard die vos* sluit Henning Pieterse aan bij een rijke traditie van Reinaert-vertalingen. Voor zover bekend, is er in het Afrikaans slechts één eerdere poging ondernomen om trouw te blijven aan de oorspronkelijke tekst: die van Cornelis de Jong (1983).

Ons onderzoek richt zich op de volgende vragen: waarom (nog) een Afrikaanse vertaling? In hoeverre biedt de vertaling een getrouwe weergave van de oorspronkelijke tekst? Welke vertaalproblemen spelen een rol? Worden het metrum en het rijmschema behouden? Is er een onderliggend vertaaltheoretisch standpunt?

Vandenvos Reynaerde is waarschijnlijk de meest iconische Middelnederlandse tekst voor opeenvolgende generaties Zuid-Afrikaanse studenten. De keuze van Pieterse om deze tekst in de 21e eeuw naar het Afrikaans te vertalen, is dan ook begrijpelijk. Toch stuitte hij op diverse vertaaluitdagingen. De temporele verankering van de tekst in tijd en ruimte staat uiteraard ver af van onze hedendaagse Zuid-Afrikaanse samenleving.

In onze lesing besteden we eerst aandacht aan eerdere vertalingen, hervertalingen en vrije vertalingen in het Nederlands en het Afrikaans.

De twee 'vertaalpolen', indigenisering en vervreemding (Venuti 2008), worden besproken met aandacht voor de

Eiternal-hervertaling in het Afrikaans, de bekende volksverhalen over de Jakhals en de Wolf en de keuze voor vervreemding die ten grondslag ligt aan de Pieterse vertaling.

We liggen de nadruk op specifieke vertaalproblemen die het moeilijk maken om zo dicht mogelijk bij het Middelnederlands te blijven. Aspecten zoals klank (vocaliteit, rijm, ritme en metrum), lexicale eigenaardigheden (bijvoorbeeld middeleeuwse woorden die hun betekenis hebben veranderd, liturgische en juridische termen die voor moderne lezers lastig te begrijpen zijn), en de belangrijkste grammaticale verschillen die zich in de afgelopen twee eeuwen in het Afrikaans hebben ontwikkeld, worden besproken.

In onze conclusie beantwoorden we de onderzoeksvragen en bieden we een evaluatie van Pietersers Reinaard.

Er is een nieuwe wereld mogelijk'. Nederlandstalige poëzie over de oorlog in UA

Natalia Karpenko

Kyiv Taras Sjvchenko University, Kyiv, Oekraïne

Lezing Letterkunde

Toen de Europeanen op 24 februari 2022 wakker werden met het nieuws van een massale militaire invasie van het Russische leger in Oekraïne, reageerden dichters op veel plaatsen, waaronder Nederland en België, met een gedicht, een artikel of een interview. Nu, bijna 3 jaar later, blijven ze commentaar geven op verschillende gebeurtenissen uit de Russische oorlog in Oekraïne, samen met talloze amateurdichters die hun creaties online plaatsen. Dit onderzoek richt zich vooral op enkele werken van de bekende Nederlandse dichters zoals Lieke Marsman, Marieke Lucas Rijneveld en de Vlaamse Barbara Claes en Yannick Dangre, maar ook op de bijdragen van een aantal minder bekende amateurdichters. De analyse werpt licht op de ideeën van anders-zijn en identiteit, weerstand en hybriditeit in hun literair werk, niet toevallig de kernconcepten van de Postkoloniale Studies. Hoewel Oekraïne nooit een Nederlandse of Belgische kolonie is geweest, lijkt het werk van de hedendaagse Nederlandse en Vlaamse auteurs een conflict tussen de kolonisator en de gekoloniseerde in de Europese context in een nieuw licht te plaatsen.

De vele namen van „Suske en Wiske“. Een Vlaamse strip in Duitse vertaling.

Christine Hermann

Universität Wien, Wenen, Oostenrijk

Lezing Vertalen

Een van de populairste en langstlopende Vlaamse stripseries is de reeks „Suske en Wiske“ (bedacht door Willy Vandersteen in 1945 en voortgezet door Paul Geerts, Marc Verhaegen, Luc Morjaeu en Peter Van Gucht). De reeks is ook in Nederland erg populair geworden. In andere taalgebieden is ze echter aanzienlijk minder bekend, ook al zijn er vertalingen in meer dan 30 talen verschenen.

Tussen 1953 en 2017 zijn er in verschillende reeksen herhaaldelijk aanzetten geweest om deze striphelden ook bij een Duitstalig publiek onder de aandacht te brengen, waarbij de protagonist steeds weer andere namen kregen. Blijvend succes is echter uitgebleven. Enige bekendheid kon alleen een van de personages verwerven, die in het Duitse taalgebied

onder de naam „Wastl“ enkele decennia lang vrij populair was.

In deze bijdrage staan de Duitse vertalingen centraal. Na een overzicht van de vertaalgeschiedenis (met bijzonder aandacht voor de actoren – uitgevers en publicatiemedi, en de keuze van de vertaalde afleveringen) richt zich de aandacht vooral op de vertaalstrategieën. Er zal worden nagegaan hoe de vertalingen met de humoristische trekken (woordspelingen, dubbele betekenissen, (zelf)ironie, running gags, karakteristiek taalgebruik van personages) en met de ‚typisch Vlaamse kenmerken‘ (talige bijzonderheden, verwijzingen naar de Vlaamse – al dan niet populaire – cultuur, maatschappij, politiek of geschiedenis en andere realia) van de verhalen omgaan. Is er een verandering van de vertaalstrategieën door de jaren heen vast te stellen? Hoe wordt het ‚Vlaamse karakter‘ aan een Duitstalig doelpubliek aangepast (met behulp van technieken zoals lokalisatie, domesticatie, neutralisatie, modernisatie)?

Deze bijdrage staat in een bredere context van onderzoek naar de vertaling van strips en lowbrow literatuur.

Literaire meertaligheid in Lale Gls Ik ga leven (2021)

Saskia Vandenbussche

Universität Paderborn, Paderborn, Duitsland

Lezing Letterkunde

In *Ik ga leven* beschrijft de Nederlands-Turkse auteur Lale Gül (1997) hoe hoofdpersoonage en verteller Bsra zich onttrekt van de strenge islamitische regels die binnen haar Turkse gemeenschap in Amsterdam gelden. De roman is doorspekt met Turkse religieuze en culturele referenties en Arabische woorden uit de Koran die via intratekstuele verklaringen en voetnoten uitvoerig uitgelegd en becommentarieerd worden. De meertaligheid of het ‚heterolinguisme‘ (Grutman 1997/2019) in *Ik ga leven* is dus voornamelijk ‚manifest‘ (Radaelli 2014: 164) aangezien de anderstalige elementen ‚onmiddellijk waarneembaar‘ (p. 165) zijn en opvallend als ‚vreemd‘ of ‚anders‘ geensceneerd (Suchet 2014: 19) worden. Wat is nu het verband tussen deze specifieke discursieve enscenering van de heterotalen Turks en Arabisch, de thematische representatie van de islam in de roman en Gls publieke discours over deze religie? Gls debuteerde bij het verschijnen in 2021 als ‚autobiografische roman‘ in de markt gezet en gepromoot als ‚een ongekend eerlijk relaas‘ dat een inkijkje geeft in de gesloten samenleving van sommige Turkse Nederlanders. Voor een autobiografische lezing van de roman zijn ook in andere elementen van de paratekst aanwijzingen te vinden. De hypothese luidt dat het manifeste heterolinguisme in *Ik ga leven* authenticiteit suggereert doordat de anderstalige elementen verwijzen naar culturele en religieuze concepten die ook in de empirische, verifieerbare werkelijkheid bestaan en dus niet alleen het product van de auctoriale verbeelding zijn. Op die manier functioneren de heterolinguale elementen als ‚echtheidssignalen‘ (Missinne 2013: 130) die bijdragen tot de premisse van ‚waargebeurdheid‘ die autobiografieën via het autobiografische pact (Lejeune 1975/1996) vooropstellen. Door via heterolinguale elementen in de roman naar de buitentekstuele werkelijkheid te verwijzen, geeft Gül dus universaliteitswaarde mee aan haar persoonlijke verhaal, dat op die manier het anekdotische en de individuele beleving overstijgt.

De keerzijde van de medaille: naoorlogse Belgische literatuur ecokritisch lezen

Oana-Elena Ciuraru

Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Lezing Letterkunde

West-Europa staat in de eerste drie naoorlogse decennia in het teken van groei. Na de Tweede Wereldoorlog beginnen de Trente Glorieuses (1945-1975), een periode van ongekende modernisering: van de snelle ontwikkeling van de (nucleaire) energie-industrie, het (her)opbouwen van steden en vervoernetwerken, tot het ontstaan van de consumptiemaatschappij die draaide op olie, plastic en benzine. Recentelijk begint het monolithische verhaal rond de naoorlogse vooruitgang echter te barsten omwille van de klimaatcrisis. Steeds meer onderzoekers benadrukken de tol die de natuur en (bepaalde) mensen moesten betalen voor de naoorlogse modernisering van West-Europa. België behoort tot de landen die toen de meest spectaculaire modernisering hebben doorgemaakt, maar de ecologische schaduwzijde daarvan blijft nog onderbelicht. Dit letterkundige onderzoek vertrekt vanuit de vraag: hoe positioneert zich de naoorlogse 'Belgische literatuur' tegenover deze radicale verandering van het dagelijkse leven? Zijn de Nederlandstalige auteurs uit België positief over de nieuwe steden, de vele auto's en de fabrieken? En (hoe) verschilt dat van de positie van Franstalige auteurs uit België? 'Belgische literatuur' wordt dus in casu breed opgevat. Het geanalyseerde corpus is tweetalig en bestaat uit Nederlandstalige en Franstalige teksten gepubliceerd grosso modo tussen 1945-1975 die allemaal impliciet of expliciet gaan over de exploitatie en het gebruik van natuurlijke grondstoffen (olie, uranium, steenkool enz.). Omdat de naoorlogse modernisering van België gepaard ging met de exploitatie van natuurlijke grondstoffen uit Congo, zet ik Belgische extractivistische literatuur – in het Nederlands en in het Frans – ook in dialoog met Franstalige teksten uit Congo met hetzelfde thema. Mijn meertalige benadering van literatuur bijdraagt dusdanig aan de debatten rondom de positie van de Nederlandstalige literatuur binnen de meertalige context van de 'Belgische literatuur'. Daarnaast betoog ik dat een meertalige aanpak van literatuur productief is voor een genuanceerder begrip van de naoorlogse modernisering van de natiestaat België.

Nederlandstalige literatuur en cultuur in meertalige context

Jolanda Vanderwal Taylor

University of Wisconsin-Madison, Madison, WI, USA

Lezing Over neerlandistiek

Deze lezing gaat uit van de onderwijspraktijk aan universitaire instellingen in niet-Nederlandstalige samenlevingen die, evenals de Nederlandstalige gebieden, divers en veeltalig zijn (in dit geval de Verenigde Staten), en waar migratie, en de maatschappelijke en culturele effecten daarvan, ook nu deel van de dagelijkse realiteit zijn en onderwerp van heftige discussie. Voor de neerlandistiek in zulke samenlevingen kan Nederlandstalige literatuur die migratie en soortgelijke actuele vraagstukken behandelt zowel bij het onderzoek als in het onderwijs een belangrijk aanknopingspunt vormen met de plaatselijke ervaring.

Deze lezing evalueert ervaringen met het doceren van Nederlandstalige teksten in Engelse vertaling aan multi-culturele en diverse studenten aan een Amerikaanse

universiteit— aan zowel Amerikanen als aan buitenlandse studenten met Engels als tweede of derde taal. Teksten zoals Tommy Wieringa: *Dit zijn de namen* (2017) en *De dood van Murat Idrissi* (2017) over verschillende aspecten van (im)migratie, en Hanna Bervoets: *Wat wij zagen* (2021), over medewerkers die aan de negatieve psychosociale gevolgen van een ander soort diversiteit in communicatie lijden, kunnen vanwege hun thematiek fungeren als laagdrempelige inleiding in de Laaglandse literatuur, een stap die dan uiteraard ook wel om nuanceren vraagt.

Dat elk van deze teksten vanwege hun betrokkenheid met huidige controverses en maatschappelijke problemen in bepaalde opzichten als behoorlijk confronterend wordt ervaren, is te verwachten. Dat betekent ook voor de docent: bezint, eer jij begint. Ik zou in dit opzicht graag via de discussie iets opsteken van de ervaringen van collega's in andere landen.

Door de alledaagse realiteit van migratie expliciet aan de orde te stellen, en de diversiteit en meertaligheid van de studentenpopulatie als meerwaarde te erkennen, als bron van pluraliteit van inzichten en verrijking van de literaire analyse, verbreden we tegelijkertijd de toegang van niet-neerlandisten tot de neerlandistiek.

De meertaligheid van muziek. Peter Benoit tussen Frans en Nederlands

Kevin Absillis¹, Hannah Aelvoet²,

[1] Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België / Koninklijk Conservatorium Antwerpen, AP Hogeschool, Antwerpen, België

[2] Koninklijk Conservatorium Antwerpen, AP Hogeschool, Antwerpen, België

Lezing Letterkunde

Het cliché wil dat muziek een universele taal is, begrijpelijk voor iedereen, ongeacht moederspraak of herkomst. Zelfs als muziek gepaard gaat met tekst bevat ze immers een kern van klank die niet op taalbarrières stuit. Toch was deze universele verstaanbaarheid niet altijd zo vanzelfsprekend, zeker niet in het 19de-eeuwse Europa, toen zich 'uitvindende' naties op zoek gingen naar een identiteit. Ook muziek werd toen ingezet om identiteiten herkenbaar, geloofwaardig en verwend te maken (Taruskin 2001). Te denken valt aan de promotie van lokale dansen tot nationale kunstvorm, zoals Chopins Poolse mazurka en Liszts Hongaarse csardas (Riley & Smith 2016).

Niet toevallig ging Peter Benoit in deze periode letterlijk op zoek naar een taal voor zijn muziek. Eerst schreef deze in 1854 in Brussel afgestudeerde componist werken op Franse teksten. Vanaf het in 1866 geschreven oratorium *Lucifer* koos hij consequent voor het Nederlands (Dewilde 2001).

Lopend onderzoek aan het Antwerpse Conservatorium en de Universiteit Antwerpen spitst zich toe op de (taal)zoektocht van Peter Benoit. Het vat de *Contes et ballades* (1861) op als een sleutelwerk. Voor deze in Parijs geschreven en gepubliceerde pianocycclus liet de componist zich immers inspireren door in de volkstaal overgeleverde verhalen waarmee hij als kind in het West-Vlaamse Harelbeke was opgegroeid. In deze bijdrage willen we demonstreren hoe deze woordeloze muziek zich tot de taal (talen) verhoudt. De aanpak van zo'n complexe vraag vergt niet alleen een grondige vertrouwdheid met de muzikale traditie en de overgeleverde partituur, en studie naar de orale en geschreven bronnen van dit verhaalrepertoire. Wie Benoits

taal wil kunnen begrijpen zal ook zijn muziek opnieuw moeten laten klinken. Finaal probeert deze bijdrage zo te demonstreren hoe de artistieke praktijk het wetenschappelijk onderzoek niet alleen kan inspireren, maar ook concreet kan vooruit helpen.

Vergelijkend onderzoek tussen Couperus' "Eline Vere" en D'Annunzio's "Il piacere"

Frianne Christine Zevenbergen

zelfstandig onderzoekster, Rome, Italië

Lezing Letterkunde

Frédéric Bastet wees in 1977 al op enige affiniteit tussen de Haagse schrijver en zijn Italiaanse tijdgenoot. In 2001 wijdde Erik Löffler er een klein stilistisch vergelijkend onderzoek aan. Opvallend is dat zowel Couperus als D'Annunzio, na hoofdzakelijk gedichten te hebben gepubliceerd, in 1889 debutteren met een boek in romanvorm. In "Il piacere" wordt Andrea Sperelli geïntroduceerd. Dit mannelijke hoofdpersonage vertoont kenschetsende overeenkomsten met de vrouwelijke Eline Vere. Beide personages hebben een naar de definitie van Ton Anbeek "nervus karakter" en begeren een meeslepend leven, maar worden geremd door sociale verplichtingen en hun eigen fantasmagorieën. Eline Vere en Andrea Sperelli zijn zich ervan bewust dat ze niet aan de werkelijkheid van de samenleving kunnen ontsnappen, maar proberen hier een andere wending aan te geven.

Liefde, gebondenheid en vrijheid zijn hoofdthema's in deze twee debuutromans. De focus zal in deze bijdrage daarom niet alleen liggen bij de hoofdpersonages, maar ook bij de personages waarmee ze liefdesrelaties onderhouden. De type-studie, aangereikt door Mary Kemperink in haar artikel "Een beeld van een vrouw. Het type van de 'femme fragile' als bijdrage tot de beschrijving van het Nederlandse verhalend proza (1890-1910)", dient als uitgangspunt voor mijn onderzoek. In het fin de siècle van Europa zijn de donna angelicata, de femme fragile en de femme fatale veelvoorkomende vrouwbeelden. Door de vrouwelijke personages van Couperus (Eline Vere) en D'Annunzio (Elena Muti en Maria Ferres) te analyseren, kunnen we in kaart brengen hoe zij zich verhouden tot de mannelijke personages, welke vrouwbeelden worden toegepast en op welke wijze dit gebeurt. Wat onder andere in het oog springt is de complexiteit van Eline Vere, Elena Muti en Maria Ferres, die nooit maar één "type" vrouw belichamen.

Een Slowaaks handboek neerlandistiek: de basisuitrusting van een neerlandicus

Benjamin Bossaert

Comenius Universiteit Bratislava, Slowakije

Lezing Over neerlandistiek

In 2024 werkten Marketa Štefková, Petra Milošovičová en Benjamin Bossaert van de vakgroep Germanistiek, Neerlandistiek en Scandinavistiek aan de Comenius Universiteit van Bratislava aan drie handboeken binnen een KEGA-project (didactische ondersteuningsprojecten van het Slowaakse onderwijsministerie) ter ondersteuning van de vakken inleiding tot de neerlandistiek, intercultureel management en lexicologie en variatielinguïstiek. Deze bijdrage focust op het eerste boek – Inleiding tot de Neerlandistiek – bestemd voor studenten met een Slowaakse achtergrond zonder voorkennis, binnen een brede bacheloropleiding die voorbereidt op vertalen en tolken. De uitdaging was hoe men

didactisch verantwoord en met een vooruit- en terugblik het vakgebied neerlandistiek kan schetsen, zowel nationaal als internationaal. Het boek stimuleert expliciet de dialoog over de neerlandistiek in (en buiten) Bratislava.

Het hoofdstuk De basisuitrusting van een neerlandicus in Slowakije is gebaseerd op drie pijlers. Ten eerste het institutionele aspect: aangezien neerlandistiek in Bratislava binnen filologie wordt aangeboden met specialisatie vertalen en tolken, weerspiegelt het handboek deze focus. Ten tweede speelt de internationale en nationale inbedding van het vak een rol. Ten derde wordt rekening gehouden met toekomstbestendige beroepsperspectieven. Over de diversiteit en dynamiek van het vakgebied schreven Kiedroń (2014) en Weerman (2002). Enkele websites (Dutch++, Handboek Taalkunde van de Berlijnse neerlandistiek) en publicaties (Stegeman 2021; Ruigendijk et al. 2021; Křižová et al. 2017) behandelen basisaspecten van de neerlandistiek, doorgaans met een taalkundige focus. Dit handboek beoogt een bredere benadering.

Tot slot wordt de eerste implementatie van het lesmateriaal in het wintersemester van 2024 besproken. De feedback van studenten en docenten over de structuur van het handboek biedt inzicht in de eerste ervaringen met de lespraktijk.

At the heart of multilingualism, we find translation. Meertaligheid in vertaling

Claudia Zeller

Sorbonne Université, Parijs, Frankrijk

Lezing Letterkunde

Hoe vertaal je meertalige poëzie? In haar inleiding op het themanummer 'Translating Multilingualism' traceert Yasemin Yildiz de geschiedenis van het vertalen van meertalige literaire teksten: 'For a long time, multilingual originals were simply translated as if they were monolingual [...]. There was little to no attempt to retain the valence of the original multilingualism in the new text, underscoring how much multilingualism has been subject to monolingualizing dynamics in translation practices.' (2024: 6) In deze bijdrage tracht ik de paradigmaverandering wat betreft het vertalen van meertalige literaire teksten te traceren aan de hand van twee concrete case-study's. Enerzijds bespreek ik Shapes of the Voice (1977), een Engelstalige bloemlezing van het werk van Bert Schierbeek, waarbij het me met name gaat om de vertaling van de eerste afdeling van Het boek ik (1951); anderzijds kijk ik naar Festival (2024) van Mia You, vertaald door Eddie Azulay. Aan de hand van deze twee casussen traceer ik of en hoe 'traditionele' vertaalopvattingen, die door een mono-linguïstische norm lijken beïnvloed, van invloed zijn geweest op de vertaling van Het boek ik, en analyseer ik in hoeverre de vertaling van Festival erin slaagt deze traditionele vertaalopvatting te omzeilen. Op basis daarvan geef ik, tot slot, een aanzet tot een conceptualisering van vertalen als transtalige praktijk.

Opera in het Middelnederlands? Talige edelkitsch en de verbeelde middeleeuwen

Jan Załęcki

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde

De door Jan Frans Willems uitgegeven tekst van 'Het lied van heer Halewijn' (1836, 1848) toont hoe de tekst volgens hem

in het Nederlands van vroeger kan hebben geklonken. Frits van Oostrom benoemde deze talige reconstructie echter als 'edelkitsch'. De dubieuze historische authenticiteit van de tekst was echter geen belemmering op weg naar zijn canonieke status, die mede gevestigd is dankzij de vele bewerkingen en adaptaties ervan. Een bewerking van het lied tot een opera die een relatief groot succes heeft geboekt is het symfonische drama 'Halewijn' (1933) van Willem Pijper. Het libretto geschreven door Emmy van Lohorst, naar het ontwerp van Martinus Nijhoff, laat de personages zich voornamelijk in het moderne Nederlands uitdrukken. Toch bevat het libretto taferelen die op de historische tekst berusten, die als Middelnederlands geïdentificeerd wordt door de componist. Op initiatief van Eduard Verkade die betrokken was als regisseur bij een latere productie (1935), werd het gehele libretto naar het (pseudo-)Middelnederlands omgezet door Erna Buning-Jurgens. De vragen naar de betekenis van de veelvoudige talige creatie van de operatekst voor het muziek-dramatische werk als geheel, de visie van de middeleeuwen die het afbeeldt en de relatie met de brontekst staan centraal in deze lezing. Beide versies van de opera worden er geanalyseerd in het kader van adaptatiestudies en studie van het mediëvalisme. De taal van de gearchaïseerde 'Halewijn' uit 1935 is losgekoppeld van het alledaagse Nederlands en werkt vervreemdend voor het verhaal dat als een oeroude mythe moet optreden. Die schijnbaar coherente taal zorgt voor een beperkte verstaanbaarheid maar bindt de op zichzelf staande wereld van het verhaal vast en spreekt het publiek daardoor sterker aan. De meertaligheid van het eerste libretto veroorzaakt scheuren in het artistieke beeld die hersteld worden door middel van een (eveneens) heterogene talige aggregaat die het Middelnederlands moet nabootsen.

Interculturele competentie in het onderwijs van NVT op universitair niveau

Mikołaj Buczak

Adam Mickiewicz Universiteit, Poznań, Polen

Lezing Didactiek

In een multiculturele wereld is het ontwikkelen van interculturele competentie essentieel voor taalleerders. Dit faciliteert effectieve communicatie, bevordert respect voor anderen en stimuleert zelfontwikkeling (Raad van Europa, 2022). In het hoger onderwijs is de ontwikkeling van deze competentie een cruciaal leerdoel (Arasaratnam-Smith & Deardorff, 2023). Dit geldt in het bijzonder voor studenten en afgestudeerden in de neerlandistiek in Polen, die Nederlands niet alleen op het werk gebruiken, maar ook in hun privéleven (Van der Horst, 2019).

Onderzoek naar de integratie van de interculturele component in het onderwijs van Less Commonly Taught Languages (LCTLs), zoals het Nederlands in Centraal-Europa, is beperkt. Dit onderzoek probeert daarom bij te dragen aan dit onderzoekstekort door na te gaan op welke manier en in welke mate studenten neerlandistiek in Polen hun interculturele competentie ontwikkelen tijdens hun bacheloropleiding. De deelnemers waren zowel studenten (n=197) als docenten (n=9) Nederlands aan drie Poolse universiteiten die een opleiding in neerlandistiek aanbieden. Met een gemengde methodologie werden gegevens verzameld (tussen 2021 en 2023) via document- en leergangenanalyse, lesobservaties, de Cultural Intelligence Scale, interviews en een vragenlijst over interculturele competentie. De kwantitatieve gegevens zijn geanalyseerd met statistische analyses in IBM SPSS 28, terwijl de kwalitatieve gegevens zijn geanalyseerd met behulp van

inhoudsanalyse en thematische analyse in Atlas.ti 23. De bevindingen tonen aan dat de interculturele component matig wordt geïntegreerd in de documentatie van alle drie de universiteiten, en in leergangen die zich vooral richten op feitelijke kennis op nationaal niveau. Zowel docenten als studenten Nederlands staan unaniem positief tegenover de interculturele benadering in het vreemdetalenonderwijs. In de lespraktijk proberen de docenten interculturele reflectie voornamelijk te bevorderen door expliciete vragen te stellen en opmerkingen te geven, wat vaak leidt tot gedachte-uitwisseling en discussies. Desondanks ontwikkelen studenten neerlandistiek in Polen hun interculturele competentie niet evenredig met hun taalvaardigheden.

Carrièreperspectieven met het Nederlands in het Middellandse Zeegebied

Giada Brentaro

Alumnicoördinator Mediterraned, Triestë, Italië

Pecha kucha Over neerlandistiek

Uit onderzoek blijkt dat bij meer dan 80% van de afdelingen respondenten geen inzicht hebben in het percentage alumni dat als tolk of vertaler werkzaam is (Pilon, 2022, p. 13). Dit onderzoek presenteert de resultaten van enquêtes uitgevoerd in het kader van het proefproject Alumninetwerk Mediterraned, dat het Nederlands in het Middellandse Zeegebied promoot.

In deze studie worden de volgende onderzoeksvragen geanalyseerd:

1. Zijn alumni tevreden met hun keuze om Nederlands te studeren?
2. Heeft de studie Nederlands bijgedragen aan hun kansen op de arbeidsmarkt?
3. In welke sectoren werken alumni die Nederlands gebruiken?

Hoe vergroot je de zichtbaarheid van je netwerk? Casus Comenius op sociale media

Cionca Oana¹, Stoicescu Alexa²,

*[1] Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië /
Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië*

[2] Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Pecha kucha Over neerlandistiek

Hoe kunnen sociale mediaplatformen bijdragen aan het vergroten van de zichtbaarheid en betrokkenheid bij de Nederlandse taal, literatuur en cultuur in Centraal-Europa? Dit project van ComeniusNED onderzoekt hoe strategisch gebruik van sociale media een actieve online aanwezigheid kan creëren. Samen met een groep studenten en docenten hebben we ons ervoor ingezet. Onze methode omvatte een vierdelige aanpak: analyse van de huidige situatie, opstellen van een communicatieplan, implementatie via platforms zoals Instagram, LinkedIn en Facebook, en evaluatie van de impact. Deze presentatie geeft inzicht in de resultaten van onze missie om betrokkenheid te vergroten bij het netwerk Comenius NED.

Prologen en epilogen in Middelnederlandse ridderepiek

Małgorzata Dowlaszewicz

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Pecha kucha Letterkunde

Deze bijdrage onderzoekt hoe Middelnederlandse auteurs een stem krijgen via niet-inhoudelijke elementen in ridderverhalen, zoals prologen en epilogen. Door de vaste motieven daarin te analyseren – zoals het genrebewustzijn van de auteur, de verwijzing naar Franse of Latijnse bronnen, en het belang van waarheidsgetrouwe vertellingen – worden genrespecifieke kenmerken geïdentificeerd die tevens de verschillen tussen individuele teksten helpen belichten. Dit onderzoek, dat zich nog in de opstartfase bevindt, vormt de basis voor een vernieuwde taxonomie van Middelnederlandse ridderverhalen. De huidige genrebepalingen (hoofse epiek, historische roman, heldendicht e.d.) blijken namelijk problematisch en weinig uniform.

Een moderne herschrijving van de Medea-mythe in Hugo Claus' libretto Borgerocco

Aleksandar Djokanovic

Universiteit van Belgrado, Filologische faculteit, Belgrado, Servië

Lezing Letterkunde

De bijdrage zal de manier onderzoeken waarop Hugo Claus de Medea-mythe in zijn operalibretto Borgerocco of De dood in Borgerhout (1998) omwerkt. Claus verplaatst de handeling in een omgeving van arbeidersklasse en migranten in de Antwerpse wijk Borgerhout die vanwege een grote toestroom van nieuwkomers uit Marokko Borgerocco genoemd wordt. Claus creëert eigentijdse personages die hun prototypen in de klassieke mythologie vinden. De inheemse Jan Decoster is het pendant van Jason en Fadoea is van Marokkaanse komaf die zodoende met de vreemdelinge Medea correspondeert. In het stuk staat de dichotomie tussen twee culturen, de Belgische en de Marokkaanse, centraal. Daarbij sluiten zich de kwesties aan zoals de situatie van illegale migranten en de (on)acceptatie van vreemdelingen in België. Dit aspect van het drama komt overeen met het originele verhaal waarin de titelheldin Medea in de ogen van de Grieken een barbaarse uit het oosten is en bijgevolg symbool staat voor het Andere in tegenstelling tot het Eigene. Zoals de mythische Jason wil ook Claus' Jan op de sociale ladder klimmen door het huwelijk te sluiten met een meisje uit de bovenklasse. Het doel van de bijdrage is na te gaan in welke verhouding Claus' versie tot Euripides' Medea staat, waarbij de intertekstuele relaties in de te vergelijken teksten op de theorie van Gérard Genette gestaafd zullen zijn. De semantische modificatie van de oorspronkelijke bron in relatie tot het contrast tussen de westerse en oosterse cultuur, het Eigene en de Ander zal worden onderbouwd aan de hand van de stellingen van Edward Said, Homi Bhabha en Emmanuel Levinas.

Fotobiografie van W.F. Hermans in meertalige context: Nederlands en fotografie

Sasha Richman

Université de Strasbourg, Straatsburg, Frankrijk en

Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Lezing Letterkunde

Sinds zijn kindertijd was de Nederlandse schrijver Willem Frederik Hermans (1921-1995) gepassioneerd door fotografie. In aanvulling op zijn levenslange fotografische praktijk, is fotografie in het gepubliceerde werk van Hermans ook aanwezig als literair motief en als component van "fototeksten", of boeken waarin de auteur foto's en teksten bij elkaar plaatste. Dergelijke werken zijn een voorbeeld van "media combination" [mediacombinatie], één van de drie soorten intermedialiteit die door Irina O. Rajewsky worden geïdentificeerd en getheoretiseerd. De juxtapositie van de twee media creëert een dialoog tussen de foto's en de tekst oftewel tussen het visuele en het verbale, wat precies het geval is in de fototekst van Hermans' Fotobiografie (1969). Foto's staan altijd op de rechterpagina, tekst op de linker. Hier staat het Nederlands in meertalige context; het Nederlands staat naast een visuele taal.

Maar hoe communiceren twee zulke verschillende media met elkaar en hoe kan je hun dialoog begrijpen en bestuderen? Hoe verhouden de twee mediale uitingsvormen zich inhoudelijke tot elkaar? Hoe "sprekt" de ene taal en de andere, en wat zeggen zij? Er zijn immers essentiële verschillen in de manieren waarop de twee media met hun lees- en kijkpubliek communiceren. Om hier duidelijkheid over te verschaffen, analyseer ik ten eerste beeld en tekst als twee aparte talen. Voor de tekst maak ik gebruik van een reguliere tekstanalyse, terwijl ik de foto's analyseer met behulp van het concept BildAkt van Horst Bredekamp. Om de combinatie van de twee media samen te bestuderen, gebruik ik ten tweede een variatie op de methode van Liliane Louvel, die ik "heen en weer lezen" noem. Deze analyse laat zien hoe verschillend de twee talen functioneren, hetgeen ook gevolgen heeft voor de interpretatie van de dialoog tussen beeld en tekst in Hermans' Fotobiografie.

De poëtica van taal in het werk van Ramsey Nasr

Delia Grosu

Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Lezing Letterkunde

De poëzie van Ramsey Nasr is een meeslepende verkenning van de transformerende kracht van taal en navigeert door complexe kruispunten van identiteit, cultuur en saamhorigheid. Vanuit zijn dubbele erfenis als Palestijn en Nederlander gebruikt Nasr taal als een dynamisch instrument voor persoonlijke en collectieve expressie, waarbij hij navigeert door de spanningen tussen zijn moedertaal Arabisch en de Nederlandse taal waarin hij schrijft.

Nasr's gebruik van taal is niet alleen een communicatiemiddel, maar ook een ruimte voor het heroverwegen van de mogelijkheden van culturele en persoonlijke identiteit. Zijn gedichten schommelen tussen lyrische vloeiendheid en gefragmenteerd, gefragmenteerd discours, en weerspiegelen de complexiteit van het leven in diaspora en de breuk van ballingschap. Centraal in Nasr's poëtische innovatie staat zijn vermogen om taal te manipuleren als een creatieve en politieke kracht, die hij gebruikt om noties van macht, erbij horen en de vloeibaarheid van identiteit in een globaliseerde wereld te ondervragen.

Het doel van mijn onderzoek is te laten zien hoe Nasr's linguïstische keuzes conventionele grenzen destabiliseren en thema's

als ontheemding, hybriditeit (Homi Bhabha) en veerkracht aan de orde stellen (bijvoorbeeld in 'mi have een droom' creëert hij een nieuwe taal, een mix van spreektaal Nederlands, Engels, straattaal, Arabisch en Surinaams). Aan de hand van 'Postcolonial Geographies' (Alison Blunt, Cheryl McEwan) zal ik kijken naar de manieren waarop Nasr, met zijn stilistische keuzes - variërend van zijn gebruik van Arabische beelden en geluiden tot zijn formele experimenten met vrije verzen en prozapoëzie - een rijk, polyfoon landschap creëert dat nationale en taalkundige grenzen overstijgt. Daarbij komt Nasr niet alleen naar voren als een dichter van verzet, maar ook als een taalkundige van mogelijkheden, die de grenzen van poëtische taal opzoekt om door de complexiteit van zijn eigen zich ontwikkelende identiteit te navigeren.

Verschillen van pragmatische markers in variëteiten van het Standaardnederlands

Dóra Tóth

Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest, Hongarije

Lezing Taalkunde

Dit onderzoek biedt een corpusgebaseerde analyse van de veranderingen in het gebruik van vijf Nederlandse pragmatische markers (PMs): hoor, kijk, luister, weet je en zeg, in de loop van de afgelopen twintig jaar. Het gebruik van deze PMs wordt vergeleken tussen het broadcast interviews register uit het Corpus Gesproken Nederlands (CGN1998-2004) en een nieuw samengesteld corpus van podcasts uit 2023-2024. De bevindingen tonen opmerkelijke verschuivingen in zowel frequentie als functie binnen de Nederlands-Nederlands (Nederlandse) en Belgisch-Nederlands (Belgische) variëteiten van de Standaardtaal.

Allereerst is de frequentie van weet je in het Nederlandse podcastcorpus bijna verdrievoudigd t.o.v. het broadcastcorpus in het CGN, waarmee hij de meest dominante PM werd. In het Belgische podcastcorpus heeft de frequente van weet je gestegen tot een vergelijkbaar niveau als in de Nederlands broadcastcorpus. Kijk toont ook een toename in frequentie binnen het Nederlandse podcastcorpus, hoewel het gebruik van zijn quotatieve functie in beide variëteiten is afgenomen. Hoor vertoont in het Nederlandse corpora geen significante veranderingen, terwijl zijn frequentie in het Belgische corpus is gehalveerd. Daarnaast vertoont hoor in het Belgische podcastregister een nieuwe backchannelingfunctie, die twintig jaar geleden niet aanwezig was. Zoals in het Belgische broadcastcorpus, komen gevallen van nee hoor nog steeds niet voor in het podcastcorpus.

De frequentie van luister is toegenomen in het Nederlandse podcastcorpus, met een toenemend gebruik van de quotatieve functie, terwijl de frequentie juist is afgenomen in de Belgische variëteit. Voor zeg zijn er in beide variëteiten geen significante frequentieveranderingen, hoewel het gebruik aan het begin van een uiting in beide variëteiten is afgenomen. Deze resultaten illustreren de veranderende rol van PMs door de tijd en de verschillen in taalgebruik in Nederland en Vlaanderen. De bevindingen bieden nieuwe inzichten in de pragmatische evolutie van het Standaardnederlands en de invloed van media-contexten op informele spreektaal.

De lexicale behoeften van de NVT-leerder

Johan Vanparys

Université de Namur, Namen, België

Lezing Didactiek

Het staat buiten kijf dat wie een vreemde taal wil beheersen, over een degelijke kennis van de woordenschat dient te beschikken. Welke woorden heeft de leerder van het Nederlands als vreemde taal nodig? Hoeveel zijn er dat? Hoe kun je die indelen in niveaus?

Over deze vragen is in het verleden ruimschoots onderzoek gevoerd, waarvan de resultaten trouwens tot in het onderwijsveld doorgedrongen zijn (curriculum-, leermiddelen- en toetsontwikkeling). Dit soort onderzoek is grotendeels corpusgebaseerd en vertrekt vanuit de begrippen "dekking" en "woordfrequentie".

De corpora waar gebruik van gemaakt werd, waren tamelijk beperkt qua omvang (1-1 miljoen woorden), wat hun representativiteit beperkte tot de ongeveer 2.000 meest frequente woorden, wat ver onder de reële behoeften (minstens 10.000 woorden) ligt. Daarbij komt dat deze corpora weinig of geen gesproken materiaal bevatten en inhoudelijk en dus ook lexicaal verouderd zijn.

Ondertussen zijn er recentere corpora met de hedendaagse woordenschat beschikbaar, voor het geschreven én gesproken Nederlands, die bovendien veel omvangrijker zijn (tientallen miljoenen) en dus ook representatiever voor de frequentiezones onder de 2.000 eerste woorden. Voldoende redenen dus om een en ander opnieuw te berekenen.

Een bijkomend feit is het verschijnen en geleidelijk aan omarmen van het Europees referentiekader, dat in tegenstelling tot het onderzoek waarvan hierboven sprake niet vertrekt vanuit het taalgebruik maar wel vanuit de communicatieve vaardigheden van de leerder. Het ERK stelt zes niveaus van taalbeheersing voor. Kan er een verband gelegd worden met de woordenschatbeheersing van de leerder? Ook op die vraag zal in deze bijdrage ingegaan worden.

WOENSDAG 27 AUGUSTUS

Wat kan de Nederlandse culturele diplomatie betekenen voor de neerlandistiek?

Pavel Kuzmin¹, Alexandra Papanina²,

[1] Nederlandse Ambassade in Moskou, Rusland

[2] Nederlandse Ambassade in Moskou, Rusland

Lezing Over neerlandistiek

In tijden van slechte bilaterale betrekkingen is het een uitdaging om nog contact te blijven houden met de samenleving van het andere land. Het is van belang om de mensen die Nederland een warm hart toedragen, de hand te blijven toereiken. Daarbij gaat het o.a. om alumni, die positieve herinneringen koesteren aan hun studietijd in Nederland, of Russische medewerkers van Nederlandse bedrijven, of bijvoorbeeld kunsthistorici die zich in klassieke Nederlandse schilderkunst specialiseren. Uiteraard zijn Russische Neerlandici een belangrijke doelgroep in dat opzicht. Voor de steun aan de neerlandistiek in Rusland zetten we verschillende instrumenten in. Enkele voorbeelden zijn literaire avonden op de Residentie met Nederlandse schrijvers en Russische vertalers, deelname aan de jaarlijkse European Day of Languages, of het afnemen van het CNaVT-examen op de Ambassade.

Culturele diplomatie is een van de weinige beleidsterreinen waarop we nog actief kunnen zijn in Rusland, en daarbinnen is de rol van de neerlandistiek niet te overschatten. We hopen dat onze aanpak ook in andere landen inzetbaar is.

Het imago van steden in Belgische kranten tussen imagologie en vertaling

Matilde Soliani

Università di Napoli L'Orientale, Napels, Italië & KU Leuven, Leuven, België

Lezing Taalkunde

In een wereld die steeds meer globaliseert, blijft de lokale verankering van ons leven cruciaal (Cronin 2008). Steden bevinden zich op de grens tussen lokaal en globaal: daarom worden steden in de post-nationale kijk van disciplines zoals geografie, antropologie, taal- en vertaalwetenschap niet alleen geanalyseerd als locaties, maar ook als complexe, dynamische entiteiten. Steden vormen een symbool van netwerken en interacties die ook de aandacht van de media trekken, met name van de nieuwsmedia. Het nieuws over steden heeft een grote impact op verschillende bevolkingsgroepen: de stadsbewoners, nationale besluitvormers en het algemene publiek (Avraham 2000).

Het imago van Belgische steden in het Belgische meertalige medialandschap is tot de dag van vandaag amper bestudeerd. Mijn doctoraatsonderzoekproject heeft tot doel deze kennis-kloof te verkleinen aan de hand van een veeltalig multimediaal corpus dat helpt de beeldvorming over enkele Belgische steden te schetsen. Het onderzoeksproject heeft een interdisciplinair theoretisch kader waarin imagologie en vertaalwetenschap samenkomen. Methodologisch werkt het in hoofdzaak met tekstuele en (kritische) discoursanalyse. Het imagologische denkkader maakt het mogelijk om een vergelijkende intra- en intergemeenschappelijke analyse uit te voeren door

onderscheid te maken tussen een spectant (kijker) en spectated community, die geobserveerd wordt (Leerssen 2016).

De eerste onderzoeksfase bestaat uit de exploratieve studie van een tweetalig corpus van nieuwsartikelen verschenen in zes Belgische Nederlandstalige en Franstalige kwaliteitskranten tussen 1993 en 2023 over Brussel, Antwerpen en Luik. Het corpus wordt zowel kwantitatief als kwalitatief geanalyseerd om te bepalen welke thematische frames aan de verschillende steden worden gekoppeld. De resultaten van deze pilootfase zullen gepresenteerd worden als toepassing van het theoretische kader en aan de hand van casestudies over het imago van Brussel en Antwerpen, waarbij begrippen zoals meertaligheid, (super)diversiteit en vertaling (als beleid en/of praktijk) aan bod komen. Ook de doelstellingen voor het multimediale vervolgonderzoek zullen gepresenteerd worden.

Toch niet weer over dat partikelwoordenboek, hè?

Ton Van Der Wouden

Meertens Instituut Amsterdam, Nederland

Lezing Taalkunde

De Nederlandse partikels, die 'Typical Dutch noises with no particular meaning' (Foolen 1986), vormen een bekend en erkend probleem voor iedereen die het Nederlands leert als tweede of vreemde taal. Niet verwonderlijk dus dat dit thema regelmatig aan de orde komt op de IVN-colloquia. Een oplossing voor het probleem is er echter nog niet, ondanks goedbedoelde methodes als De finesses van het Nederlands (Van de Poel et al. 1996) en Dan nou maar eens even. Hoe gebruik je modale partikels in het Nederlands (Pronk 2022), die in de praktijk hoogstens geschikt zijn voor een deel van het taalgebied, omdat ze onvoldoende oog hebben voor de variatie in partikelgebruik (Foolen 1996, Van der Wouden 2021, 2022). De roep om een lexicografisch standaardwerk over de partikels van het Nederlands is dan ook niet nieuw (Van der Wouden 2002), maar nog steeds niet verhoord. Binnenkort komt daar evenwel verandering in: in september 2025 verschijnt er zo'n partikelwoordenboek, voorlopig digitaal, op de website van het Meertens Instituut. In onze lezing gaan we in op de achtergronden en de methode, en geven we een sneak preview.

De uitspraak van Nederlandse en Vlaamse namen in de Kroatische media

Lorena Andonov

Faculteit der Geesteswetenschappen en Sociale Wetenschappen, Universiteit van Zagreb, Zagreb, Kroatië

Lezing Taalkunde

Dit artikel is gedeeltelijk gebaseerd op de masterscriptie Andonov (2018) Het aanpassen van Nederlandse en Vlaamse namen in de Kroatische taal waarin de fonologische en orthografische regels zijn voorgesteld om de meest efficiënte uitspraakregels van de Nederlandse en Vlaamse namen te bieden aan de Kroatische moedertaalsprekers die weinig of geen kennis van de Nederlandse taal hebben. De uitspraakregels fungeren in dat opzicht als een soort

tussensysteem van enerzijds het handhaven van de originele uitspraak van Nederlandse en Vlaamse namen, zoals uitgesproken door de moedertaalsprekers Nederlands, en anderzijds het aanpassen van de Nederlandse klanken naar het Kroatische fonologische systeem om de uitspraak zo veel mogelijk proberen te vereenvoudigen ten opzichte van de Nederlandse klanken die in de Kroatische taal niet voorkomen.

Tijdens het onderzoek naar de uitspraak van Nederlandse en Vlaamse namen zijn diverse uitspraakvoorbeelden uit de Kroatische media verzameld die verder in meer detail geanalyseerd zullen worden met betrekking tot de verschillende factoren die mogelijk de individuele realisaties van de uitspraak hebben beïnvloed. De uitspraakvoorbeelden worden in detail doorgenomen met behulp van de psycholinguïstische literatuur over cross-linguïstische interferenties, waaronder de invloed van Engels en Duits wordt verondersteld, aangezien de Kroatische moedertaalsprekers meer in contact zijn met die twee talen. De termen meertaligheid en leenwoordadaptatie op het fonetisch en fonologisch niveau komen tijdens de analyse ook aan de orde.

Het uiteindelijke doel van het artikel is om te onderzoeken welke psycholinguïstische, orthografische en cross-linguïstische invloeden de uitspraakvoorbeelden hun vorm hebben gegeven en welke conclusies kunnen we daaruit trekken over de algemene linguïstische taalmechanismen die daarbij een rol hebben gespeeld. Daarnaast kunnen de resultaten van het onderzoek praktisch toegepast worden bij het bevorderen van het onderwijs Nederlands als tweede taal aan Kroatische moedertaalsprekers.

Standaardtaal vs. variatie in de Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS)

Frank Landsbergen

Instituut voor de Nederlandse Taal, Leiden, Nederland

Pecha kucha Taalkunde

De Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS) beschrijft de Nederlandse standaardtaal. Binnen die standaardtaal is de nodige variatie, zoals die tussen het Nederlands in Nederland, België en Suriname. Maar hoe bepaal je of een uiting tot de Nederlandse dan wel Belgische (of Surinaamse) standaardtaal behoort? In deze lezing bespreken we hoe de ANS hiermee omgaat, welke methoden we hierbij gebruiken en op welke uitdagingen we stuiten.

Thuisstaalonderwijs in Nederland

Karen Wallrich

Universität Duisburg-Essen, Essen, Duitsland

Pecha kucha Taalkunde

Mijn promotieproject dat nog in een opstartfase is, richt zich op (receptieve) meertaligheid en thuisstaalonderwijs en de potentiële synergieën. Mijn reeds verricht masteronderzoek heeft aangetoond dat er in Nederland en Duitsland (Noordrijn-Westfalen) grote verschillen qua aanpak van thuisstaalonderwijs bestaan. In mijn presentatie leg ik uit hoe ik mijn onderzoek methodisch en empirisch kan uitbreiden en mijn onderzoeksonderwerp kan afbakenen, bv. door groepsinterviews met experts en interviews met betrokkenen. Door deze kwalitatieve aanpak wil ik de status en effecten van thuisstaalonderwijs en meertaligheid duidelijker in kaart brengen en

een relevante bijdrage leveren voor het ontwikkelen van 'best practices'.

Invloed van het Engels op de uitspraakverwerving van Chinese studenten NT2

Xiaoou Lei

Beijing Foreign Studies University, Beijing, China

Pecha kucha Taalkunde

Deze lezing gaat over negatieve transfer van Engels (T2) naar Nederlands (T3) bij de uitspraak van Chinese studenten. Gebaseerd op recent onderzoek op het gebied van derdetailverwerving (Hammerberg, 2022) wordt een aantal assumpties gevalideerd, waaronder dat langere leertijd en een Nederlandse taalomgeving tot minder negatieve transfer leidt, en vice versa. Er is gebruikgemaakt van kwantitatief onderzoek, waarbij leesopnamen van drie groepen studenten Nederlands die Nederlandse en Engelse teksten lezen worden geanalyseerd door het aantal verkeerde uitspraken van de proefpersonen te berekenen in relatie tot factoren zoals studieduur en Nederlandse taalomgeving (zie bijlage), om te valideren of de assumpties kloppen.

De meertaligheid van het gebed in een Middelnederlands devotieel handschrift

Marcin Polkowski

Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin, Lublin, Polen

Lezing Letterkunde

De devotieele tekst Maria Mantel is een vrij onbekend en weinig bestudeerd voorbeeld van een niet liturgisch gebed, bedoeld voor individuele of collectieve meditatie, waar de Middelnederlandse religieuze literatuur rijk aan is. Teksten onder deze naam behoren tot een traditie van vrome oefeningen, vaak gebeden door vrouwen, die als onderwerp het leven van Jezus en Maria hebben. De notie van de mantel verbindt deze vrome oefening met het concept van het gewaad van Maria, waarmee zij de kerk en gelovigen op moederlijke wijze tegen alle mogelijke gevaren zou beschermen.

Dit gebed, overgeleverd in handschriften, incunabelen en oude drukken, is een blijvende getuigenis van hoe de volkstaal een onmisbaar onderdeel was van de laatmiddeleeuwse vroomheid in de Lage Landen. In de volkstaal werd niet alleen gebeden; er werd bovenal een verhaal verteld, dat een parafrase van de Vulgaat was, maar verrijkt en aangevuld met concrete details en zelfs scènes en dialogen, die de verbeelding van de lezende en biddende persoon stimuleerden om zich in de opgeroepen situaties te verdiepen. Dit verhaal werd verteld vanuit het perspectief van Maria, waardoor de gebruiker (of gebruikster) als het ware werd uitgenodigd tot een empathisch contact met de moeder van Jezus.

In deze bijdrage wil ik aan de hand van een Brussels handschrift van dit gebed (Koninklijke Bibliotheek, hs. II 3490) de "meertaligheid" van het Maria mantel gebed toelichten. Met de toehoorders van deze lezing wil ik op zoek gaan naar de talige diversiteit van deze tekst in vergelijking met andere varianten ervan (met name Noordnederlandse). Ook wil ik de verschillende "talen van het gebed" reliëf geven door deze tekst te interpreteren als een meerstemmige, dialogische en op

persoonlijke transformatie gerichte communicatieve oefening, die ondanks de ogenschijnlijk eenvoudige vorm een complex systeem van religieuze betekenissen, symboliek en toespeelingen aan de laatmiddeleeuwse gelovigen heeft aangeboden.

Franse airs de cour in 17de-eeuwse liedboeken uit de Zuidelijke Nederlanden

Tine De Koninck

Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België

Lezing Letterkunde

Ten tijde van de Contrareformatie schreven katholieke auteurs in de Zuidelijke Nederlanden duizenden religieuze liederen, verspreid in kleine goedkope liedboekjes, volgens het principe van de contrafactuur als propagandamiddel en voor catechetische doeleinden. Ze kozen vaak voor profane melodieën om de meezingbaarheid te verhogen en omdat ze erg populair waren bij de jeugd, die de liederen in het dagelijkse leven zong. Uiteraard zochten de auteurs hun inspiratie in de Nederlandse profane liederenschat, maar daarnaast bevat bijna elk geestelijk liedboek ook verwijzingen naar Franse liederen, waaronder een groot aantal 'airs de cour', profane liefdes-, drink-, en dansliederen met vaak erotische teksten, geschreven aan het zeventiende-eeuwse Franse hof.

Waarom kozen ze voor dit soort profane liederen? Hoe gingen ze aan de slag met het tekstuele materiaal? Is er sprake van de renaissancistische principes van translatio, imitatio en aemulatio?

In deze lezing wil ik de paradox verklaren tussen de frivoliteit van deze Franse modetrend en de houding van de katholieke kerk, die de Franse levensstijl moreel veroordeelde, maar tegelijkertijd in grote getale de profane liederen gebruikte om er hun geestelijke liederen op te schrijven.

Meertaligheid in verhalen van jongeren

Aafje De Roest

Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Lezing Letterkunde

De jeugd heeft de toekomst. Een toekomst in een snel veranderende wereld met allerlei grote uitdagingen: de klimaatcrisis, polarisatie, toenemende vergrijzing, digitalisering en AI. Toch gaat het in het publieke debat hierover weinig over jongeren. En als wel, dan komen zij zelf doorgaans niet aan het woord.

Maar wat nu als we jongeren zelf laten vertellen én daarnaar luisteren, ook in de wetenschap? Dan horen we meerstemmige, interculturele verhalen over hybride identiteit, die in verschillende talen en/of sociolecten verteld worden, en waarin bij uitstek verschillende opvattingen over cultuur, gender, klasse en etniciteit gecombineerd worden.

In mijn lezing laat ik zien hoe deze meertalige stemmen bij uitstek tot uiting komen in de verschillende hiphopperperformances uit mijn promotieonderzoek, en wat dit concreet oplevert. Daarnaast wil ik langs inzichten uit dit met succes verdedigde onderzoek een pad voor nieuw onderzoek verkennen.

In mijn vervolgonderzoek stel ik de nog onvertelde verhalen van jongeren uit verschillende interculturele steden in

Nederland centraal. Wat is hun verhaal en in welke taal of talen willen zij dat vertellen? En hoe vinden zij het om nu jong te zijn (en om ouder te worden)? Wat weten zij van hun roots en welke routes hebben zij tot nu toe zelf al afgelegd? En welke rol speelt taal en meertaligheid in hun verhaal? Onderzoek over en met jongeren zelf levert de wetenschap en maatschappij unieke kennis op over hoe zij zichzelf en anderen zien – toen, nu en straks. Kennis die vruchtbaar ingezet kan worden om de samenleving van de toekomst rechtvaardiger vorm te geven. In mijn bijdrage wil ik verkennen wat de Neerlandistiek al biedt én nog nodig heeft om ook dit type onderzoek te kunnen uitvoeren.

Literatuur en emotie: Een historisch perspectief op voelen en weten als conflict

Beatrix Van Dam

Carl Ossietzky Universität, Oldenburg, Duitsland

Lezing Letterkunde

Analyses van eigentijdse literatuur besteden de laatste jaren veel aandacht aan het belang van gevoelens. Er is sprake van een 'emotional turn'. Juist in tijden van crisis lijken gevoelens een belangrijke weg om in contact te treden met de wereld om je heen. Vaak komen voelen en weten daarbij tegenover elkaar te staan: Wat we weten over de onheilspellende toekomst contrasteert bijvoorbeeld met onze behoefte aan geborgenheid en verbinding. In mijn lezing staat de vraag centraal hoe we voelen en weten minder scherp tegenover elkaar kunnen zetten en welke rol literatuur hierbij zou kunnen spelen.

Ik bekijk het conflict tussen voelen en weten vanuit historisch perspectief. Hierbij vestig ik de aandacht op de prominente 'emotional turn' van de achttiende eeuw. Verlicht rationalisme werd geconfronteerd met het besef dat de mens niet alleen een denkend, maar ook een voelend wezen is. Dit had voor de literatuur ingrijpende consequenties. Zij moest niet alleen het verstand, maar ook het gevoel op een bijzondere manier aanspreken. Een explosie van nieuwe schrijfstijlen was het gevolg. Één daarvan was het sentimentalisme. Die stroming kreeg al snel een slechte naam.

Aan de hand van de roman 'Het land, in brieven' (1788) van E.M. Post laat ik zien dat de sentimentele literatuur meer was dan een overdreven nadruk op gevoel. Dit wordt duidelijk als je de roman in zijn meertalige context plaatst. Post ontvouwt een uitgebreid intertekstueel netwerk naar Engels-, Frans- en vooral Duitstalige literatuur, vooral 'empfindsame' teksten die de complexiteit van menselijke gevoelens verkennen. Ik laat zien hoe in Posts roman literatuur niet doorsloeg naar gevoelens, maar juist werd ingezet om verstand en gevoel te verbinden. Op basis van dit inzicht ontwikkel ik een nieuw perspectief op eigentijdse literatuur. Voelen en weten vormen geen onverenigbare tegenstelling, maar zijn door hun wisselwerking onlosmakelijk met elkaar verbonden.

"Weggezet op aparte plankjes". Nieuwe verbanden in Raoul de Jongs 'Boto Banja'

Henriette Louwerse

University of Sheffield, Sheffield, Verenigd Koninkrijk

Lezing Letterkunde

"Weggezet op aparte plankjes". Nieuwe verbanden in het grote verhaal van Raoul de Jongs Boto Banja

In het Boekenweekessay van 2023, Boto Banja. Of: het geheime genootschap der dansende schrijvers, maakt Raoul de Jong zich boos over de manier waarop zijn werk wordt gecategoriseerd: zijn roman Jaguarman vindt hij in boekhandels eerder tussen de geschiedenisboeken of boeken over Suriname dan op de plank Nederlandstalige literatuur. Zijn ergernis is begrijpelijk maar niet verbazingwekkend, want fictie, autobiografie, geschiedschrijving, beeld en performance vloeien samen in de Jongs werk dat inderdaad 'hors categorie' is.

Boto Banja is De Jongs verslag van zijn persoonlijke ontdekking van een wereldwijd web van dansende auteurs die, elk in hun eigen taal, eenzelfde verhaal vertellen: "Een wonderlijk, episch, waargebeurd verhaal dat veel groter was dan alleen Nederland en Suriname".

Boto Banja gaat niet over meertaligheid in de gebruikelijke zin. De Jong reikt verder dan taal en streeft juist naar een bevrijding van de categorieën die taal, cultuur, geschiedenis opleveren. Met Boto Banja lanceert hij een luchtige aanval op de "aparte plankjes" die het denken beheersen en beknellen.

In deze bijdrage ga ik in op het nationalisme dat de verwerking en de discussie van het koloniale verleden nog altijd kadert. Ik lees het werk van Raoul de Jong als een verlangen om voorbij te gaan aan deze gevestigde nationaal-historische structuren. De Jong bevraagt met Boto Banja zowel de collectieve als de persoonlijke relatie met dat verleden. Het persoonlijke krijgt prioriteit, niet als atomisering, maar als sleutel tot nieuwe allianties, nieuwe netwerken en nieuwe inzichten die zowel transnationaal en translinguaal zijn.

De studie van het werk van Raoul de Jong maakt deel uit de AHRC Networking Grant: 'Beyond the National Narrative: Translating the Anglo-Dutch colonial legacy in restorative stories, the case of Suriname'.

De poëzie als representatie van de streving naar een thuis

Roxana - Maria Panescu

Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Lezing Letterkunde

In Radna Fabias' *Habitus* (2018) en Babeth Fonchie Fotchind's *Plooi* (2022) zijn migratie en de inburgering in de Nederlandse samenleving centrale thema's. De figuur van de immigrant en zijn voortdurende metamorfose in de zoektocht naar identiteit en naar een eigen plek worden genuanceerd door haar biculturele achtergrond. De centrale problematiek waarvoor ik mijn lezing opbouw is het dilemma van het vinden van een thuis in de context van de culturele hybriditeit: het intieme, innerlijke conflict van de individu die blijft hangen tussen zijn culturele identiteiten en ertoe veroordeeld blijkt altijd een buitenlander te blijven. Ik beoog de twee gedichtenbundels vanuit een transnationaal perspectief te lezen (Bachmann-Medick, 2014; Nyman, 2017). Door een vergelijkende analyse van de twee teksten laat ik zien hoe het beeld van de immigrant geconstrueerd wordt rond het conflict tussen de meervoudige habitus en de zoektocht naar een grijpbaar thuisland (Hadas, 2022; Bhabha, 1992; 1994; Burke, 2009). Naast de inhoud van de tekst kijk ik ook naar de rol van de visuele elementen die de twee bundels zeer vergelijkbaar maken. In mijn analyse ben ik naar de conclusie gekomen dat de paratekstuele elementen (de covers; de herhalende reeks zwart-witte pagina's) zelf kunnen worden bekeken als een verwijzing naar een rusteloze,

onmogelijk te voltooien identitaire metamorfose vanwege de culturele hybriditeit. Bovendien lijkt dit geïntensifieerd te worden door een ander aanwezig conflict tussen het verleden en het heden: de culturele bagage veronderstelt ook de sporen van de voormalige relatie tussen de kolonisator en de gekoloniseerde. Vervolgens kan er sprake zijn van een subtielere strijd tussen de geïnternaliseerde moedertaal en die van de andere voorouders.

Dag vreemde man': een theaterproductie voor en door anderstaligen

Kim Sa Tran

Université de Liège, Luik, België

Pecha kucha Cultuur

In de muzikale theatervoorstelling 'Dag vreemde man' komen NT2- en NVT-leerders samen om hun levenservaringen te delen. Tijdens talloze repetities hebben ze muziek, uitspraak en toneel in het Nederlands geoefend om een grensoverschrijdende show voor te bereiden. Na een succesvolle première in 2024 verzorgde de show een zestigtal voorstellingen door heel Vlaanderen, Nederland en bij vakgroepen Nederlands in Wallonië, Duitsland en Centraal-Europa. In deze presentatie bekijken we verschillende aspecten van dit project, zoals taalleren met muziek en toneel in een meertalige context en de receptie van de show door anderstaligen en moedertaalsprekers, in de hoop andere gelijkaardige initiatieven te inspireren.

Taal en geweld in Jaguarman van Raoul de Jong

Johanna Bundschuh-Van Duikeren

Freie Universität Berlin, Berlijn, Duitsland

Lezing Letterkunde

In mijn bijdrage wil ik me bezighouden met de hegemoniale aspecten van taal in Raoul de Jongs *Jaguarman*. Ik stel voor om in die context een breed begrip van meertaligheid te hanteren, dat behalve taal ook verwante concepten als stem en veelstemmigheid bevat. Hoewel mijn aandacht ook uit zal gaan naar de manier hoe de meertalige situatie in Suriname in de tekst gerepresenteerd wordt, wil ik me vooral focussen op de manier hoe de tekst vorm geeft aan taal als element van epistemisch geweld (Spivak 1988, Brunner 2020).

De Jongs verhaal over een innerlijke en uiterlijke reis wordt geframed als zoektocht naar kennis omtrent de "Jaguarman", een begrip dat vanwege het verstoren van een "entire framework of signification" (Silva 2017) door kolonisatie als leeg teken functioneert en door de autobiografische verteller opnieuw met betekenis gevuld moet worden. In dit kader haalt De Jong gemarginaliseerde stemmen uit het koloniale verleden van Suriname als bronnen van kennis aan. Zij blijken ondanks een vertrouwd lexicon een andere 'taal' te spreken die de in Nederland gesocialiseerde, naïef optredende verteller moet leren te begrijpen, net zoals hij beweging en dans als taal begint waar te nemen. In mijn lezing zal ik onderzoeken hoe de verteller navigeert tussen het toe-eigenen van die talen en het ontwikkelen van een verbindende taal die ruimte geeft aan silences en niet-weten.

Meertalige communicatie: Nederlands als brugtaal op de ambassade in Polen

Matylda Andala

Palacký Universiteit Olomouc, Olomouc, Tsjechië

Pecha kucha Cultuur |

Dit onderzoek verkent de rol van de Nederlandse taal in de interne communicatie op de Nederlandse ambassade in Polen. Het richt zich op de vraag hoe Nederlands functioneert als brugtaal binnen een meertalige, multiculturele werkomgeving en welke uitdagingen daarbij spelen. Via interviews met Nederlandstalige en Poolse medewerkers is onderzocht hoe het taalgebruik samenwerking en inclusiviteit beïnvloedt. De analyse toont aan dat Nederlands zowel functioneel als cultureel verbindend is, maar ook dat taalbarrières en vertaalproblemen voorkomen. Oplossingen zoals meertalige trainingen, richtlijnen en AI-vertalingen verbeteren de communicatie. Concluderend wordt het belang benadrukt van strategieën die taaldiversiteit omarmen en inclusieve communicatie bevorderen.

Taal zonder grenzen: Nederlandse humanitaire communicatie tijdens WO1

Naomi Buijs

Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Pecha kucha Cultuur |

Vanaf 1914 reisden veel verpleegkundigen met het Rode Kruis naar het buitenland om te helpen in WO1. De verpleegkundigen schreven naar huis, waarbij hun berichten weinig gecensureerd werden. De open communicatie over de oorlog, bereidde de weg voor pacifistische bewegingen in het interbellum. Dit onderzoek verkent hoe de Nederlandse verpleegkundige A. Schipper zich internationaal liet horen in communicatie, zoals publicaties tijdens WO1 in het Tijdschrift Ziekenverpleging (1916), haar persoonlijke brieven en memoires, en haar latere bijdragen in het Algemeen Handelsblad (1937). Dit onderzoek draagt bij aan een beter begrip van humanitaire communicatie die het internationale debat over oorlogsvoering beïnvloedde.

DONDERDAG 28 AUGUSTUS

Straffe koffie bij Multatuli en Meinkema, of taalspel als maatschappijkritiek

Gert Loosen

Universiteit Debrecen, Debrecen, Hongarije

Lezing Cultuur

Catchphrases als 'culturele woordenschat' worden te weinig ingezet in het NVT-onderwijs. Ze bevinden zich in het overlapingsgebied van taalverwerving, cultuur, literatuur en soms ook taalkunde. We maken duidelijk hoeveel gecondenseerde informatie in catchphrases een waaier aan cultuurhistorische achtergrond kan ontsluiten aan de hand van twee concrete voorbeelden, twee boektitels die waarschijnlijk meer met elkaar te maken hebben dan gedacht: "Max Havelaar, of de koffieveilingen van de Nederlandse Handelsmaatschappij" (Multatuli) en "En dan is er koffie" (Meinkema). Twee keer wordt koffie, fetisj van de Hollandse gezelligheid, als maatschappijkritiek ingezet.

Theoretische omkadering:

1. Catchphrases algemeen:

- opstellen werkdefinitie a.d.h.v. een vergelijking van bestaande definities

- waarom draagt het leren kennen van Catchphrases niet alleen bij tot een grotere taalbeheersing maar ook tot meer cultuurparticipatie?

2. Specifiek voor deze Catchphrases:

- verwantschap post-kolonialisme en feminisme (1)

- hetzelfde oer-Hollandse motief (koffie) wordt ironiserend gebruikt om de hegemonie en de hypocrisie van resp. de kolonisator als het conservatieve patriarchaat te ontluisteren

- omdat ik het over een concreet voorbeeld van de inzetbaarheid van Catchphrases in NT2/NVT-onderwijs wil hebben, beperk ik mijn analyse tot de titel en het koffie-motief in beide werken

(1) Multatuli's Max Havelaar (1860) wordt vaak beschouwd als een voorloper van postkoloniale literatuur, hoewel het werk zelf natuurlijk niet onder de postkoloniale theorie valt, aangezien die pas in de 20e eeuw ontwikkeld werd. Toch bevat de roman thema's en kritieken die later centraal zouden staan in postkoloniale studies.

Meertalige competenties: analyses en perspectieven uit de Arubaanse context

Kitty Leuverink¹, Eric Mijts², Lieve De Wachter³, Veronika Wenzel⁴,

[1] Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland / Universiteit van Aruba, Oranjestad, Aruba / KU Leuven, Leuven, België /

ZfsL Münster, Münster, Duitsland

[2] Universiteit van Aruba, Oranjestad, Aruba

[3] KU Leuven, Leuven, België

[4] ZfsL Münster, Münster, Duitsland

Lezing Didactiek

In de Nederlandse media en in de sociale media wordt met regelmaat het bezwaar geuit dat de talige competenties (lees: taalvaardigheid Nederlands) van Caribische studenten tekort schieten en een bedreiging vormen voor het studiesucces van deze studenten. In deze bijdrage willen wij een ander geluid laten horen, niet de nadruk leggen op deficiënties die geredieerd moeten worden, maar uitgaan van het potentieel van de meertalige Caribische student in het hoger onderwijs. Daarmee beogen wij een positieve kadering te ontwikkelen die bouwstenen aanreikt om onderwijs (in het) Nederlands en in de meertalige Caribische onderwijscontext op te bouwen. We brengen de inzichten bij elkaar van academici die zich vanuit verschillende perspectieven gebogen hebben over hoger onderwijs en de rol en positie van het Nederlands in de zeer meertalige Arubaanse samenleving. Samen presenteren wij analyses van het vraagstuk van de meertalige competenties van de studenten en de wijze waarop daar op hoger onderwijsniveau mee gewerkt kan worden, zowel door beeldvorming, coaching als door onderwijsactiviteiten die gericht zijn op die meertalige competenties.

Nederlandse koloniale geschiedenis en multidirectional memory

Jihie Moon

Hankuk University of Foreign Studies (HUFS), Seoul, Zuid-Korea

Lezing Cultuur

Nederlandse koloniale geschiedenis en multidirectional memory

– Met focus op de geschiedenis van Nederlands-Indië

In deze presentatie onderzoek ik hoe het hedendaagse Nederlandse historische discours over Nederlands-Indië (het huidige Indonesië) kenmerken vertoont van multidirectional memory (Rothberg 2009). Het onderzoek belicht hoe verzwegen verhalen - met name die over de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog (1945-1949), het lijden van Indonesische "troostmeisjes" tijdens de Japanse bezetting, en de njai-cultuur - op complexe wijze verweven zijn met de herinneringspolitiek. Deze lang verzwegen koloniale geschiedenis is echter recentelijk op nieuwe manieren aan het licht gekomen te midden van de wereldwijde "terugkeer van koloniale geschiedenis" en "transnationale geheugensolidariteit." Het huidige Nederlandse discours over de Indische geschiedenis neigt ernaar om voorheen verzwegen geschiedenissen te erkennen binnen een breder narratief kader en vormt counter-narratives tegen het vergeten. Deze nieuwe verandering suggereert een mogelijke verschuiving van een monolithisch geheugen dat zich uitsluitend richt op Nederlandse ervaringen, naar een meer inclusieve en onderling verbonden herinnering die de diverse culturele en historische ervaringen van de Indische

bevolking omvat.

Bovendien blijven deze patronen van herinnering niet beperkt tot de Nederlands-Indische geschiedenis alleen, maar kunnen ze worden geïntegreerd in een netwerk van multidirectional memory dat verschillende groepen en culturen wereldwijd verbindt die (post)koloniale geschiedenissen delen. Deze benadering zou uiteindelijk betekenisvolle inzichten kunnen bieden aan de internationale gemeenschap. Via deze lens kunnen we beter begrijpen hoe koloniale geschiedenissen het hedendaagse discours en herinneringspraktijken blijven vormen, terwijl het ook mogelijkheden biedt voor meer inclusieve historische narratieven.

ChatGPT in het taalonderwijs: vriend of vijand?

Lili Hargitai

ELTE, Boedapest, Hongarije en KU Leuven, Leuven, België

Lezing Didactiek

De beheersing van vreemde talen is essentieel in onze geglobaliseerde wereld, en opkomende technologieën, zoals chatbots en AI-tools, bieden nieuwe mogelijkheden om taalonderwijs te ondersteunen (Klimova et al., 2023). Onderzoek toont aan dat chatbots de motivatie verhogen om talen te leren (Lee et al., 2011), specifieke taalvaardigheden ondersteunen (Jeon, 2021) en de algemene L2-vaardigheid verbeteren (Bibauw et al., 2019; Divekar et al., 2021). In 2022 lanceerde OpenAI de AI-gebaseerde chatbot ChatGPT, die sindsdien met 400 miljoen actieve gebruikers is uitgegroeid tot een van de meest gebruikte AI-tools (Cardillo, 2025; Duarte, 2025). Ondanks de toenemende interesse blijft het (potentiële) gebruik van ChatGPT in het vreemdetalenonderwijs een onderbelicht onderzoeksgebied (Derakhshan & Ghasvand, 2024). Bovendien is er relatief weinig aandacht voor het perspectief van taalleerkrachten, vooral in Europese contexten.

Om dit hiaat in de literatuur te dichten, onderzoekt deze studie de percepties van Vlaamse en Hongaarse taalleerkrachten over de integratie van ChatGPT in het vreemdetalenonderwijs. In Vlaanderen werd een enquête afgenomen bij leerkrachten uit diverse onderwijscontexten, waaronder volwassenenonderwijs, OKAN en middelbaar onderwijs. De enquête onderzocht bekendheid, competentiegevoel, toepassingen en bezorgdheden rond ChatGPT. Uit de 59 antwoorden blijkt dat de meeste respondenten ChatGPT nuttig vinden voor lesmateriaal en didactische ondersteuning. Slechts drie deelnemers pleiten voor een verbod, terwijl de meesten gecontroleerd gebruik ondersteunen. Belangrijke zorgen betreffen (1) ethische kwesties zoals plagiaat, (2) het gebrek aan richtlijnen en (3) de behoefte aan training. De kwantitatieve analyse toont aan dat schoolrichtlijnen samenhangen met een hoger competentiegevoel en grotere bekendheid met ChatGPT.

Voor het Hongaarse deel van het onderzoek werden semigestructureerde interviews afgenomen met taaldocenten van de Eötvös Loránd Universiteit. Deze interviews werden geanalyseerd met behulp van thematische analyse, waarbij een technologieacceptatiemodel werd toegepast om de factoren te identificeren die de houding van de docenten ten opzichte van ChatGPT het sterkst beïnvloeden.

Poëzie in internationale context: samenwerking tussen Zuid-Afrika en Nederland

Joris Geelen

HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland

Lezing Cultuur

In 2022 is Cape Peninsula University of Technology (CPUT) in Kaapstad in samenwerking met HAN University of Applied Sciences in Nijmegen een internationaal poëzieproject gestart voor studenten Nederlands en Afrikaans van de lerarenopleidingen van beide onderwijsinstellingen.

Het doel van het project is een duurzame samenwerking opzetten, die jaarlijks studenten uit Zuid-Afrika en Nederland met elkaar in contact brengt op het gebied van internationale poëzie en haar functie in het onderwijs. Het project beoogt een jaarlijkse terugkerende samenwerking te zijn (via Microsoft Teams, e-mail en Whatsapp) waarin poëzieanalyse en het ontwerpen van lessen over Nederlandstalige en Afrikaanse poëzie centraal staan. De studenten werken online samen aan het analyseren van gedichten van Nederlandse, Vlaamse en Zuid-Afrikaanse auteurs, die gaan over een brede variëteit aan onderwerpen, zoals globalisering, kolonialisme en postkolonialisme, de gemeenschappelijke geschiedenis van de Lage Landen en Zuid-Afrika, de talen die beide letterkundes verbinden, enzovoorts.

De uitkomsten van hun poëzieanalyses gebruiken de studenten om gezamenlijk lessen over poëzie te ontwerpen, die direct ingezet kunnen worden in klaslokalen in Zuid-Afrika en Nederland. Alle door de studenten ontworpen lessen worden gepubliceerd op een weblog dat openbaar is voor iedere digitale bezoeker ter wereld. Zo kunnen docenten en andere geïnteresseerden over de gehele wereld het lesmateriaal inzien en gebruiken in hun eigen klaslokaal. In 2023 zijn de eerste resultaten van het project opgeleverd op dit weblog: Poësieprojek / Poëzieproject CPUT-UCT-HAN (poesieprojekpoezieprojectcpuctucthan.blogspot.com).

In februari 2024 is de tweede editie van dit internationale poëzieproject van start gegaan onder leiding van Shamiegha Chaudhari (CPUT), Karin Benjamin-Van Lierop (HAN/UCT) en Joris Geelen (HAN).

Meertalige taaldidactiek, bij Nederlands en de moderne vreemde talen

Irma Westheim

Drs. Irma Westheim MEd, PhD-kandidaat | Faculteit Maatschappij & Gedrag | Interfacultaire Lerarenopleidingen | Department of Child Development and Education | Universiteit van Amsterdam

Lezing Didactiek

Auteurs: Irma Westheim, Catherine van Beuningen, Joana Duarte, Carla van Boxtel, Marinus Spreen

Exacte cijfers ontbreken in Nederland maar de schatting is dat een derde of vierde van de jongeren met een andere taal dan het Nederlands opgroeit en ook instroomt in het onderwijs. Taaldocenten Nederlands en moderne vreemde talen vragen zich daarom af hoe ze de meertalige repertoires van deze niet-moedertaalsprekers Nederlands, kunnen erkennen en benutten voor belangrijke onderdelen bij het leren van schooltalen, zoals cross-linguïstisch bewustzijn (CLB) en

taalontwikkeling (TO). Internationaal zijn er voorbeelden van meertalige taaldidactische (MTD)-interventies maar deze lijken voor het taalonderwijs havo/vwo in Nederland te ontbreken. Daarom adresseert deze studie onderstaande onderzoeksvraag:

Wat is de huidige positie van meertalige taaldidactiek bij Nederlands en de moderne vreemde talen onderbouw havo/vwo ter bevordering van cross-linguïstisch bewustzijn en taalontwikkeling?

Door middel van een vragenlijst is 1) de kennis van docenten Nederlands en moderne vreemde talen over MTD, 2) hun attitude ten opzichte van MTD en 3) implementatie van MTD ter bevordering van CLB en TO, in kaart gebracht. De lijst is online verspreid onder alle havo/vwo-scholen in Nederland en ingevuld door 41 taaldocenten Nederlands en moderne vreemde talen. Eerste resultaten tonen dat hoe positiever de attitude van taaldocenten over het gebruik van meertalige repertoires, des te hoger hun bereidheid om MTD-interventies ter bevordering van CLB en TO te implementeren. De nadruk ligt bij het verwerven van vocabulaire en grammatica. Alhoewel het aantal respondenten beperkt is, is deze studie een eerste landelijke verkenning in onderbouw havo/vwo op het gebied van MTD ter bevordering van CLB en TO. Daardoor verschaft de studie eerste inzichten in de actuele situatie van MTD in Nederland en handreikingen voor internationaal, praktijkgericht vervolgonderzoek voor het leren van Nederlands in meertalige taalleeromgevingen.

Wetenschappelijke informatie in het digitale tijdperk: de FID Benelux

Ilona Riek

Universitäts- und Landesbibliothek Münster, Münster, Duitsland

Lezing Cultuur

Welke vorm van informatievoorziening en wat voor ondersteunende diensten hebben onderzoekers nodig in het digitale tijdperk en hoe kunnen de informatiebehoeften van een vak als bijv. de neerlandistiek worden vertaald in informatievoorziening? De digitalisering heeft het onderzoek in velerlei opzichten permanent veranderd. Zij biedt een breed scala aan nieuwe mogelijkheden, maar stelt onderzoekers en bibliotheken in hun rol als informatieverstrekkers voor wetenschap en onderwijs ook voor nieuwe uitdagingen die een intensievere samenwerking en een heroverweging van rollen en taken vereisen.

De vakinformatiediensten (Fachinformationsdienste, FID) aan Duitse wetenschappelijke bibliotheken gaan deze uitdaging aan. De door de nationale Duitse wetenschapsfinancier "Deutsche Forschungsgemeinschaft" gesubsidieerde vakinformatiediensten zijn vanaf 2014 opgericht als antwoord op de digitale transformatie. Zij zijn ontstaan uit het landelijke systeem van bijzondere collecties (Sondersammelgebiete) dat was verdeeld over een groot aantal bibliotheken. Momenteel zijn er 40 FID's voor verschillende vakgebieden en regio's. Een van deze FID's is de "Fachinformationsdienst Benelux / Low Countries Studies" (FID Benelux) van de UB Münster: www.fid-benelux.de. De FID Benelux is gericht op de Lage Landen vanuit een multidisciplinair perspectief: geschiedenis, cultuur en samenleving van Nederland, België en Luxemburg met een bijzondere focus op de Nederlandse taal en letterkunde. Het doel van de FID is om in samenwerking met onderzoekers een pakket aan diensten te ontwikkelen dat nauw aansluit bij de

onderzoekspraktijk in de neerlandistiek en andere gerelateerde vakken op het gebied van de Lage Landen studies.

Hoewel oorspronkelijk opgericht voor onderzoekers in Duitsland, biedt de FID Benelux een aantal diensten aan waar ook de internationale neerlandistiek van kan profiteren. Onderzoek is per slot van rekening internationaal en internationalisering staat hoog op de agenda van de FID. Om die reden zou ik het concept van de FID Benelux graag willen presenteren en bediscussieren op het 22ste Colloquium Neerlandicum in Brussel.

Talige diversiteit omarmen: een receptieve meertalige cursus Nederlands

Kimberly Naber¹, Max Van Amstel²,

[1] Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland / Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

[2] Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Didactiek

Overall in Europa balanceren universiteiten en hogescholen tussen verengelsing door internationalisering en het behoud van de eigen talen en culturen als onderdeel van hun nationale identiteit. De internationalisering van Nederlandse hogeronderwijsinstellingen brengt in het huidige politieke klimaat ook talige uitdagingen met zich mee (Dijkgraaf, 2023; Onderwijsraad, 2024). Zo ervaren internationale medewerkers en studenten een taalbarrière bij het participeren in medezeggenschapsorganen (zoals universiteitsraden en commissies) en andere overlegsituaties waar Nederlands de voertaal is.

Om deze taalleerders van het Nederlands te ondersteunen is aan de Universiteit Utrecht een receptieve cursus Nederlands als vergadertaal ontwikkeld. Deze op lees- en luistervaarigheden gerichte cursus verbetert het vermogen van internationale studenten en medewerkers om geschreven en gesproken Nederlands in academische vergadercultuur te begrijpen, terwijl zij Engels gebruiken voor taalproductie. Deze benadering borduurt voort op het concept receptieve meertaligheid, waarbij een gesprekspartner zijn of haar voorkeurstaal spreekt terwijl hij of zij de taal van de ander begrijpt (Backus et al., 2013).

Onze studie onderzoekt de effectiviteit van de cursus met behulp van Onderwijskundig Ontwerp Onderzoek (McKenney & Reeves, 2012) waarbij het curriculumrepresentatiemodel van Van den Akker (2003) centraal staat. Tijdens onze bijdrage presenteren we concrete voorbeelden van opbouw, materialen en werkvormen uit de cursus. Daarnaast presenteren we data die zijn verzameld aan de hand van video-opnames van de lessen, lesobservaties, audio journals van de docent en interviews met betrokkenen. Zo worden de verschillende perspectieven van beleidsmakers, cursusontwikkelaars, docenten en cursisten met elkaar vergeleken.

De resultaten dragen bij aan het beantwoorden van de vraag in hoeverre een receptieve benadering kan worden ingezet om een taal te leren en effectief meertalig te communiceren. Zo wordt talige diversiteit omarmd en inclusie bevorderd in het hoger onderwijs.

Dieren in de Zinne-poppen van Roemer Visscher en Anna Roemers Visscher

Joanna Skubisz

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde

De Universiteitsbibliotheek van Wrocław bezit een rijke collectie van emblemataboeken, waaronder de 17e-eeuwse Zinne-poppen van Roemer Visscher en Anna Roemers Visscher. In het kader van mijn onderzoek wordt een moderne Poolse editie van dit embleemboek gemaakt. Het idee is één van de centrale werken uit de Nederlandstalige emblematiek uit de Republiek aan een Pools leespubliek te presenteren, en dit Poolse leespubliek daarmee te attenderen op gedachtegoed uit die Republiek. Als onderdeel van het onderzoek wordt de eerste volledige vertaling van de emblemata uit deze bundel in het Pools voorbereid, met een analyse en interpretatie van teksten en gravures, alsmede een commentaar op de culturele context. Mijn vraagstelling is: hoe kunnen de Zinne-poppen op een niet-traditionele, maatschappijkritische manier worden onderzocht?

Mijn onderzoek naar Zinne-poppen tot dusver heeft getoond dat het mogelijk is om het deel van de emblemata uit deze bundel te interpreteren met behulp van moderne literaire theorieën, zoals ecokritiek, animal studies gecombineerd met culturele studies. In mijn bijdrage zal de aandacht worden gevestigd op een groep emblemata met verschillende diersoorten. In de presentatie worden twee aspecten onder de loep gebracht. Ten eerste bespreek ik enkele vertalingen van geselecteerde dieremblemata. Ten tweede wordt gepoogd deze emblemata te interpreteren vanuit het perspectief van animal studies.

Naar verwachting zal duidelijk worden wat de emblemata van Roemer Visscher en Anna Roemers Visscher zeggen over de relatie dier – mens in de 17e-eeuwse Nederlandse maatschappij. Hoe dacht men in de Republiek over samenleven met dieren (en met de natuur)? Aan de ene kant fungeren dieren in de Zinne-poppen als allegorische figuren, aan de andere kant dienen ze ook als sleutel tot bredere inzichten over het denken over natuur. De bijdrage zal tegelijkertijd een beknopt overzicht geven van de voorbereide editie van de Zinne-poppen in het Pools.

Dekolonisatie vanuit (huis) vrouwenperspectieven

Júlia Kemendi

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Cultuur

In deze studie werden met de methode van close reading 203 afleveringen van het orgaan van de Vereniging voor Huisvrouwen te Batavia/Djakarta uit een postkoloniaal perspectief geanalyseerd. De maandbladen verschenen in de periode 1931-1941 onder de titel *De Huisvrouw in Indië*, in de periode 1948-1950 als *De Huisvrouw in Indonesië*, en van 1950 tot en met 1957 onder de titel *De Huisvrouw*. De onderzoeksvraag luidt: is er in de tijdschriften een trend van verschuiving te ontdekken van het koloniale naar het postkoloniale discours in de representatie van de Indonesische bevolking?

Om drie redenen verdienen de maandbladen van deze vereniging het bestudeerd te worden. Ten eerste zijn ze,

ondanks het feit dat ze in grote aantallen bewaard zijn gebleven, in het literair-historisch onderzoek tot op heden relatief weinig bestudeerd. Ten tweede vertellen ze over het alledaagse leven van huisvrouwen in Indië; het tijdschrift bevat duizenden kleine verhalen tegenover het grote, bekende verhaal van de Indische/Indonesische geschiedenis. Ten derde bleef deze 'eenvoudige' huisvrouwenvereniging voortbestaan in de wellicht meest turbulente periode van de Indische/Indonesische geschiedenis tijdens en vlak na de dekolonisatieperiode.

Uit de close reading van de tijdschriften bleek dat er geen sprake is van een lineaire ontwikkeling. Terwijl Indonesische zelfrepresentatie en kritische, postkoloniale blik op de samenleving al in afleveringen voor de Tweede Wereldoorlog te vinden zijn, kort na 1948 de Indonesische taal en de opbouwende onafhankelijke staat veel aandacht krijgen, getuigen de laatste jaargangen tot 1957 juist van een koloniale blik op Indonesië en van de afzondering van de Nederlandse en Nederlands-Indische huisvrouwen van de Indonesiërs.

Dit onderzoek maakt deel uit van mijn lopend promotieonderzoek als externe promovenda aan Leiden University Centre for the Arts in Society (LUCAS).

Meertaligheid en woordgeslacht in de Nederlandse literatuur

Lesia Chaika¹, Ivo Boers²,

[1] Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije / Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije & Universiteit van Vigo, Vigo, Spanje

[2] Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije & Universiteit van Vigo, Vigo, Spanje

Lezing Taalkunde

Het gebruik van meerdere talen in een taalhandeling heet codeswitching of codewisseling, en komt vaak voor in meertalige gemeenschappen en taalcontactsituaties. Codeswitchingonderzoekers zijn geïnteresseerd in de compromissen die tweetaligen sluiten om elementen uit de ene taal in de structuur van een andere taal in te bedden. Zo moeten gecodeswitchte nomina die in de structuur van een taal met grammaticaal geslacht worden ingebed bij een geslachtscategorie worden ingedeeld. Eerdere onderzoeken naar codeswitching richten zich meestal op spontane uitingen in gesproken taal of gebruiken data uit experimentele taken. Codeswitching in geschreven teksten is daarentegen een minder bestudeerd fenomeen, maar zij die het bestuderen, houden zich vooral bezig met de functie ervan in de tekst (waarom wordt er geswitcht?), en minder met de grammatica ervan (hoe wordt er geswitcht?). Deze lezing richt zich op het hoe, op de structuur van codeswitching, in het bijzonder de congruentie van gecodeswitchte woorden met Nederlandse geslachtsmarkeerders in literaire werken.

In het onderzoek wordt het manuscript (de zogenaamde 'nulle druk') van Multatuli's Max Havelaar uit 1859, waarin nog drie geslachtscategorieën werden onderscheiden, bestudeerd en vergeleken met modernere werken van de Curaçaose schrijver Frank Martinus Arion en van de Perzisch-Nederlandse schrijver Kader Abdolah. De codeswitching in de bestudeerde werken wordt aan de hand van de uit de vakliteratuur bekende codeswitchingspatronen en geslachtsindingsstrategieën geanalyseerd (Bellamy & Parafita Couto, 2022; Greidanus Romanelli et al., 2021; Poplack et al., 1982).

In Max Havelaar wordt een breed scala aan woorden en zinssneden uit het Indonesisch gebruikt, naast Latijnse, Franse, Duitse en Engelse lexicale elementen. De resultaten laten zien dat bij het toewijzen van grammaticaal geslacht drie factoren een rol spelen, afhankelijk van de herkomsttaal: het geslacht in de taal van origine van het woord, het vertaalequivalent, en fonologische aanwijzingen. Bij de andere schrijvers is er sprake van een standaard (default) geslachtscategorie.

De koning spreekt: 10 jaar kerstboodschap van Willem Alexander

Emmeline Besamusca

Universität Wien, Wenen, Oostenrijk

Lezing Cultuur

In de constitutionele monarchie gaat de persoon schuil achter de functie. Als symbool voor de eenheid van de natie staat de koning boven de partijen en representeert de verbondenheid en saamhorigheid van "allen die zich in Nederland bevinden" (Grondwet, art.1). De steun voor de monarchie lijkt in Nederland eerder aan de persoon dan aan het ambt te worden verleend (Koch 2016, Huijsen 2012, Elzinga 2006); het vertrouwen in het koningschap moet worden verdiend door de persoon die de functie bekleedt. Onder de ministeriele verantwoordelijkheid heeft Willem Alexander echter maar weinig gelegenheid zich te uiten. Desondanks wist hij een paar keer persoonlijk indruk te maken, bijvoorbeeld op 4 mei 2020, Dodenherdenking, op een vanwege corona verlaten Dam in Amsterdam, en op 1 juli 2023, Ketikoti, in de stromende regen in het Oosterpark in Amsterdam. Maar het is vooral in de jaarlijkse kerstboodschap op 25 december dat hij de ruimte krijgt een paar persoonlijke gedachten te ontvouwen (Bovend'Eert 2020). Middels een kritische discoursanalyse (Fairclough & Wodak 1997, De Cillia, Reisigl & Wodak 1999) wil ik in deze bijdrage nagaan hoe Willem Alexander in zijn kerstboodschappen invulling geeft aan zijn opdracht de natie te verbinden, te representeren en aan te moedigen. Welke talige middelen en discursieve strategieën worden ingezet om de eenheid van de natie te markeren, en in hoeverre worden daarin "allen die zich in Nederland bevinden" ingesloten?

Die laatste skipvaart. Zwanenzang van de Hollandse Kaap in twee historische romans

Toni Bandov

Universiteit van Zagreb, Zagreb, Kroatië

Lezing Letterkunde

Deze historische romans van Dan Sleight (1795) en Karel Schoeman (Verkenning) bevatten een enorm inventaris aan historische personages, gebeurtenissen, geografische aantekeningen en leveren een belangrijke bijdrage aan de kritische herziening van het (Nederlands) koloniaal verleden door het blootleggen van de wrede fundamenteen waarop het kolonialisme berust – landonteigening, slavernij en uitroeiing van lokale culturen. De ruime verwijzingen naar logboeken, rapporten, reisjournalen, correspondenties tekenen een obsessieve drang naar kennis-toe-eigening en diens mobilisatie voor imperiale doeleinden. Hier zal voornamelijk worden gekeken naar de verschillen en overeenkomsten bij de narratieve representatie (fictionalisatie) van de koloniale geschiedenis. Daarnaast zal ruime aandacht worden besteed aan de representatie van de Kaaps-Hollandse identiteit(en) in een multi-culturele en meertalige omgeving met als belangrijke focus

taal (code-switching), onderscheid Europa/Afrika, geografische naamgeving, koloniaal geweld. Er zal worden gepoogd om voor te stellen dat de genoemde romans door de kritische confrontaties met het (Zuid-Afrikaanse) koloniale verleden een uiterst belangrijke bijdrage leveren aan een mogelijke neerlandofone literatuurgeschiedenis.

Co-verbale gebaren in vreemdetaalverwerving: het lelijke eendje?

Christina Piot

Universiteit van Luik, Luik, België & Universiteit van Lille, Lille, Frankrijk

Lezing Taalkunde

Gebaren zijn lang buiten beschouwing gelaten in de taalkunde en taalonderwijs. Recenter onderzoek heeft echter getoond dat ze integraal deel uitmaken van het communicatieproces en dat ze een rol spelen bij spraakproductie en spraakperceptie (Kendon, 1994; McNeill, 1985). Daarnaast blijkt dat ze zowel over universele als taalspecifieke kenmerken beschikken (Kita &  zy rek, 2003;  nal et al., 2023). Dit houdt in dat leerders gebaren moeten leren maken in de doeltaal. De gebaren van een spreker kunnen immers laten zien of die een T1- of T2-spreker is (Stam, 2008). Het is dus belangrijk om rekening te houden met dit communicatieaspect. Het doel van deze studie is om de gebaren van Franstalige leerders van het Nederlands (NT2) te karakteriseren en te vergelijken met de gebaren van Franstaligen en Nederlandstaligen.

Er werd een experiment uitgevoerd waarin 15 Franstaligen, 14 Nederlandstaligen en 12 CLIL-NT2 een aflevering van de animatieserie Tweety & Sylvester (Freleng, 1957) hebben naverdeld. Er wordt zowel naar de spraak als naar de gebaren gekeken. Wat dat laatste betreft, worden het gebarentype (iconisch, deiktisch, metaforisch, pragmatisch of beat) en de semantische componenten (de manier en/of pad van de bewegingen) gecodeerd. De synchronisatie tussen de talige eenheden en gebaren wordt ook bestudeerd.

Voorlopige resultaten tonen aan dat de leerders hun eigen gedrag vertonen. Ze hebben de neiging om meer pragmatische gebaren te gebruiken dan de T1-sprekers. Deze gebaren dienen er bijvoorbeeld toe om hun onzekerheid uit te drukken. Ze coderen ook verschillende semantische componenten dan de T1-sprekers. Ze blijken hun eigen gebarensysteem te ontwikkelen net als ze een tussentaal ontwikkelen in de loop van hun T2-verwerving. De huidige resultaten onderstrepen het belang van gebaren in het proces van tweedetaalverwerving en benadrukken de noodzaak om meer aandacht aan co-verbale gebaren te besteden in de T2-didactiek.

Nederlands ter Plekke

Julia Albert-Balazsi¹, Virag Bence², Padar Barnabas³, Kasa Lilla⁴,

[1] Karoli Gaspar Universiteit, Boedapest/Hongarije / Karoli Gaspar Universiteit, Boedapest/Hongarije MA-student / Karoli Gaspar Universiteit, Boedapest/Hongarije MA-student / Karoli Gaspar Universiteit, Boedapest/Hongarije MA-student

[2] Karoli Gaspar Universiteit, Boedapest/Hongarije MA-student

[3] Karoli Gaspar Universiteit, Boedapest/Hongarije MA-student

[4] Karoli Gaspar Universiteit, Boedapest/Hongarije MA-

Geïnspireerd door het project *Vertrokken Nederlands*, hebben wij met drie gemotiveerde MA-studenten de onderzoeksgroep *Nederlands ter Plekke* opgericht. Ons doel is om de taalgevoonten, culturele praktijken en het sociale mediagebruik van de in Hongarije woonachtige Nederlanders en Vlamingen in kaart te brengen

Onderzoeksopzet: Dit onderzoek richt zich op Nederlandstaligen die zich tussen 2000 en 2023 in Hongarije hebben gevestigd. De focus ligt op recentere migranten, waardoor de langetermijngevolgen van taalverlies minder relevant zijn. In plaats daarvan onderzoeken we hoe taalkeuzes worden beïnvloed door de specifieke redenen van migratie, de sociale netwerken en de digitale mogelijkheden om het Nederlands te behouden.

Onderzoeksvragen

1. In hoeverre komen de bevindingen van *Vertrokken Nederlands* en *Nederlands ter Plekke* overeen wat betreft taalgebruik, meertaligheid, culturele gewoonten en sociale mediagebruik?
2. Hoe beïnvloeden emigratiemotieven de taalkeuzes en culturele gewoonten van Nederlandstalige migranten, met aandacht voor pensioenmigratie?

Methodologie:

- Kwantitatieve fase : een online vragenlijst verspreid met vragen over taalgebruik in sociale contexten, overdracht van het Nederlands en culturele integratie . 119 reacties , waarvan 68 bereid tot een vervolginterview
- Kwalitatieve fase : semi-gestructureerde diepte-interviews (EASO, 2015; Gustafson&Cardozo, 2022).
- De interviewdata worden geanalyseerd met behulp van thematische analyse, terwijl de enquêtedata worden geanalyseerd met descriptieve statistiek en correlatieonderzoek.
- Selectiebias: deelnemers worden geworven via Nederlandstalige netwerken in Hongarije: mogelijke oververtogenwoordiging van taalbewuste respondenten
- We verwachten dat Nederlandstaligen in Hongarije hun taal actiever behouden dan in andere emigratiecontexten door de nabijheid van Nederland en Vlaanderen, de frequente reizen en de beschikbaarheid van sociale en digitale media.
- Op basis van de emigratiemotivatie kunnen groepen worden vastgesteld, en zo worden ook hun specifieke behoeften zichtbaar.
- Dit onderzoek sluit aan bij studies over emigratie en sociale integratie (Fishman, 1991; Extra & Verhoeven, 1993; Pauwels, 2016), maar de nadruk ligt vooral op de impact van emigratiereizen onder de Nederlandstaligen in Hongarije

Leidse liedboekjes: de stad als multiculturele samenleving

Olga Van Marion

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Letterkunde

In de zeventiende eeuw vormde de stad Leiden een multiculturele samenleving. Niet alleen de universiteit was actief in het aantrekken van docenten en studenten uit allerlei landen. Ook de Sleutelstad zelf had talloze vluchtelingen opgenomen: Franse protestanten (hugenoten) die in eigen land niet welkom waren, en inwoners van de Zuidelijke Nederlanden (Antwerpen, Gent, Brugge) die waren gevlucht voor oorlogsgeweld. De stedelijke economie kon deze arbeidskrachten goed gebruiken, zowel de kapitaalkrachtige producenten als de bezitsloze, maar vakkundige ambachtslieden. Er werd een hele wijk voor hen aangelegd en zij konden hun eredienssten houden in leegstaande katholieke gebouwen.

Wat betekende de grote instroom van vooral Franstaligen voor de Leidse literatuur? Sporen van immigranten zoals 'arme Waaltjes' vinden we bijvoorbeeld in de lokale liedboekjes, waarvan er drie omstreeks 1660 verschenen. Hoe leefden de verschillende groepen van diverse herkomst met elkaar samen? Hoe ging het eraan toe in de stad, bij het boodschappen doen op markten en op kermissen? In deze lezing onderzoeken we de sporen van immigranten in de populaire Leidse liedboekjes, waarvan er een, het *Leydsche Vreugden-hof* (1662), ons veel kan vertellen over de samenleving en het taalgebruik van toen.

Alexander Salonhay de Salontha en zijn Surinaamse avontuur

Reka Bozzay

Debreceni Egyetem, Debrecen, Hongarije

Lezing Cultuur

Alexander Salonhay de Salontha en zijn Surinaamse avontuur

Sinds de vroegmoderne tijd verbleven Hongaren in Nederlandse gebieden buiten Europa. In mijn lezing presenteer ik de loopbaan van Alexander Salonhay de Salontha én vergelijk zijn carrière met die van andere Hongaren in de Nederlandse koloniën.

In de 17de en 18de eeuw kwamen Hongaren in dienst van de VOC, in de 20ste eeuw arriveerden ze als medewerkers op de plantages in Nederlands-Indië. Aan het eind van de 18de eeuw kwam er ook een Hongaar naar Suriname. Hij arriveerde in 1747 als soldaat in Nederland. Hij werd door stadhouder Willem IV benoemd tot luitenant van het tweede bataljon van het eerste regiment van Oranje Nassau. In 1751 werd hij wegens slecht gedrag naar Suriname gestuurd. Hij kon echter zijn lot veranderen en steeg in Suriname heel snel op de sociale ladder. Hij werd eerst toezichthouder op plantages, later kocht hij delen van deze plantages aan. Met een groot vermogen keerde hij naar Nederland terug, waar hij zich in Nijmegen vestigde, een gezin stichtte, in Harderwijk tot doctor in de rechten promoveerde en zich in brieven en verhandelingen met het optimaliseren van de werking van de kolonie, de bescherming ervan en de hervestiging van de planters bezighield.

Zijn levensverhaal toont overeenkomsten met andere Hongaren in de Nederlandse koloniën. Onder dwang kwam hij naar Suriname zoals veel Hongaren (bv. András Jelky) in

dienst van de VOC, werkte op een plantage zoals István Radnay of László Székely in de 20ste eeuw. Zijn leven is echter uniek in die zin dat in tegenstelling tot andere Hongaren, die of in de koloniën overleefden of met geen of met een bescheiden vermogen naar Europa terugkeerden en zich weer in Hongarije vestigden, keerde Salonthay steenrijk naar Nederland terug en als hooggewaardeerde burger van Nijmegen leefde.

Nederlands- en Maleistalige literatuur door Indonesiërs in Nederland (1916-1918)

Daan Van Den Broek¹, Luka Hattuma²,

[1] Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland / Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

[2] Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Letterkunde

Deze duolezing bestaat uit twee delen van beide vijftien minuten. Beide delen van de lezing behandelen hetzelfde meertalige corpus vanuit verschillende methodische inslagen. Zodoende reflecteren we op nieuwe, inclusieve en meerstemmige benaderingen voor de postkoloniale neerlandistiek.

We bespreken literaire teksten geschreven door Indonesische studenten in Nederland tussen 1916 en 1918. Zo lezen we gedichten en essays uit het Nederlandstalige, in Nederland gepubliceerde tijdschrift *Hindia Poetra*, dat letterkundig nog niet eerder onderzocht is. Deze teksten brengen we in dialoog met het Maleistalige, in Indonesië gepubliceerde feuilleton 'Student Hijo' (1918) van Marco Kartodikromo. *Hindia Poetra* was het tijdschrift van de 'Indische Vereniging', een orgaan dat Indonesische studenten in Nederland bijeenbracht – 'Student Hijo' schreef Kartodikromo nadat hij bij de vereniging was verbleven. Dit onderzoek situeert de teksten in het Indonesisch-Nederlands 'cultureel archief', hetgeen Gloria Wekker heeft gedefinieerd als een transhistorisch reservoir van gevoelens en ideeën over kolonialisme en ras (2018).

Het eerste deel van de lezing onderzoekt hoe de teksten uiting geven aan hun verhouding tot Nederland als dominant witte ruimte. We interpreteren hoe personages zich bewust tonen van een observerende witte blik binnen de verhaalwereld (Du Bois 2018). Daarnaast analyseren we hoe verschillende teksten naast een Aziatische, ook een witte lezer impliceren. Hiermee wordt inzichtelijk hoe, op verschillende diëgetische niveaus, machtsverhoudingen en bijbehorende affectieve spanningen doorwerken in de teksten.

Het tweede deel bespreekt hoe we ditzelfde corpus teksten via een participatieve aanpak hebben onderzocht met een groep hedendaagse Indonesische studenten in Nederland. Deze ervaringsdeskundige studenten hebben gezamenlijk passages geïnterpreteerd en onderzocht welke affectieve relaties er met de teksten ontstonden (vgl. Andeweg et al. 2025). We vergelijken de inzichten uit twee onderzoeken met elkaar – op zoek naar transhistorische affectieve verbanden – en houden een pleidooi voor dekoloniaal neerlandistisch onderzoek dat met en voor een gemeenschap wordt vormgegeven (vgl. Venkatesan et al. 2024).

Nieuw en toch bekend. Vreemde woorden in het Nederlands anno 2024

Agata Szubert

Lezing Taalkunde

Het Nederlands werft in de 21e eeuw gemiddeld ruim 600 woorden per jaar, zoals uit de pagina neologismen.ivdnt.org blijkt. Een deel van de nieuwe woorden zijn woorden ontleend uit een andere taal.

Het doel van mijn bijdrage is om de neologismen-ontleningen te presenteren die in 2024 gemeld zijn. Uit welke talen komen ze, en is het inderdaad alleen het Engels? Had het Nederlands deze woorden nodig, of zijn ze slechts een tijdelijk verschijnsel? Hebben ze een 'inheemse' concurrentie? Hoe vreemd ogen en klinken de nieuwste ontleningen? Maken ze een kans om binnen het Nederlands productief te zijn? De laatste vraag wordt beantwoord aan de hand van een vergelijking met eerdere ontleningen in het Nederlands die wel productief zijn.

Kortom: mijn bijdrage zal worden gewijd aan de vraag of – en hoe breed – het Nederlands open staat voor woorden ontleend aan andere talen, waarom deze woorden zijn ontleend en of ze een kans van verder leven hebben in de taal van de Nederlanders en Vlamingen in de diepere 21e eeuw. En – last but not least – is er enig verband tussen de ontleningen en de talen van de immigranten in de Lage Landen?

De bron blijkt om meerdere redenen voor de hand te liggen. Het is weliswaar niet mogelijk dat alle nieuwkomelingen in het Nederlands door alle verzamelaars gevonden precies dezelfde zijn, maar het Leidse instituut doet meer dan alleen de woorden verzamelen. Deze worden bij voorbaat grondig onderzocht en beschreven – en dit met betrekking tot o.m. de betekenis en de vorm ervan, en ook met gegevens omtrent het tijdstip wanneer ze in de taal zijn verschenen en/of sinds wanneer ze in frequenter gebruik zijn. Een automatische selectie van de bestanden leidde tot een corpus van neologismen 2024. Het verdere onderzoek is hand- en breinmatig uitgevoerd.

Luipaarden en jaguars in de Swart Luiperd en in Jaguarman van Raoul de Jong

Andries Visagie

Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde

De grote katten figureren sinds de vroegste tijden in verhalen. De toe-eigening van eigenschappen van luipaarden, leeuwen, tijgers en jaguars is steeds te zien in culturele praktijken in landen zoals Zuid-Afrika en Suriname. Deze lezing is een studie van verhalen over mannelijke personages die pretenderen een identiteit met luipaarden of jaguars te delen. In de Swart Luiperd pulpfictionreeks van de Zuid-Afrikaanse schrijvers Braam le Roux en Meiring Fouché (pseudoniem van F.A. Venter) beleeft de personage Leon Fouché verkleed als een zwarte luipaard avonturen in een ongetemd Afrika. Die reeks, bestemd voor de jeugd, verscheen tussen 1949 en 1963 en ging dus de publicatie van de Marvel strippenreeks *Black Panther* vooraf. De gemaskerde Leon Fouché treedt vaak op als een witte reddersfiguur, die mensen en dieren de strijd aanzegt met zijn paard en twee getemde jachtluipaarden.

In 2023 verscheen *Jaguarman van Raoul de Jong*. Hij gaat

op zoek naar zijn Surinaamse voorvader, de zogenaamde Jaguarman. De motivatie voor zijn reis naar Suriname vat hij als volgt samen: "Volgens mijn vader kon u uzelf veranderen in het sterkste en, volgens sommigen, wreedste dier van het Zuid-Amerikaanse regenwoud, de koning van de Amazone: de jaguar. Hoe deed u dat? Wie was u? Waar kwam u vandaan? Hoe kwam u aan uw krachten? En waarom moet ik die krachten volgens mijn vader met rust laten?" (13). Deze lezing onderzoekt de performativiteit waarmee postkoloniale schrijvers, door middel van het denken met de grote katten, meer duidelijkheid verkrijgen over mannelijkheid en identiteit in koloniale en postkoloniale samenlevingen. Met de postkoloniale dierstudies als theoretische invalshoek biedt deze lezing een vergelijkend onderzoek van naar twee casussen uit Zuid-Afrika en Suriname (via Nederland). De centrale vraag is wat de motivatie van de personages is bij hun opvallend performatieve identificatie met luipaarden en jaguars.

Transformerend lezen in NT2: literatuur voor taal en burgerschap

Katja Tereshko¹, Welie Camille²,

[1] Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, Nederland /

Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, Nederland

[2] Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Lezing Didactiek

In NT2-cursussen wordt literatuur vaak ingezet voor taalverwerving, terwijl fictie juist de mogelijkheid biedt om in een veilige sfeer diverse thema's te bespreken (Moeyes, 2020; Schrijvers, 2029). Veel cursisten zien hun taallessen ook als een plek voor intercultureel leren, waar onderwerpen als diversiteit en vooroordelen aan bod kunnen komen (Rickert, 2023). Zo'n inzet van literatuur kan niet alleen hun taalvaardigheid verrijken, maar ook bijdragen aan burgerschapsvaardigheden en een sterker gevoel van erbij horen.

Met dit in gedachten ontwikkelen we bij het LeesbevorderingsLab en VU-NT2 een lessenserie als onderdeel van een interventiestudie, gericht op het ondersteunen van een veerkrachtige samenleving. Het doel is om anderstaligen niet alleen voor te bereiden op het KNM-examen, maar hen ook een dieper inzicht te geven in hun nieuwe omgeving en de kans te bieden om over hun rol in de maatschappij te reflecteren. We willen weten of het (meertalig) lezen van verhalen de angst voor lezen wegneemt, het begrip van teksten vergroot, en zowel taalontwikkeling als burgerschapscompetenties bevordert.

Tijdens de interventie lezen cursisten thuis korte verhalen in het Nederlands, met daarbij optioneel een vertaling in hun moedertaal. In de les bespreken ze deze verhalen samen met de docent en voeren ze opdrachten uit die gericht zijn op burgerschap en taalontwikkeling. In de presentatie vergelijk ik twee groepen: een groep die de teksten alleen in het Nederlands leest, en een groep die eerst mag beginnen met een vertaling in hun moedertaal.

De interventie vindt plaats in de lente van 2025. Tijdens de presentatie deel ik de opzet, de ervaringen van de cursisten en de eerste inzichten. Hiermee hoop ik anderen te inspireren om literatuur binnen NT2-cursussen niet alleen te zien als middel voor taalontwikkeling, maar ook als krachtig instrument om verbinding en begrip te stimuleren.

De Lage Landen in het hartje van de Kroatische stad Rijeka

Željana Pancirov Cornelisse

Kroatië

Pecha kucha Cultuur

Hoe kwam het tot stand dat Rijeka en de Lage Landen cultuur-historische banden met elkaar hebben?

Rijeka werd in 1719. een vrije havenstad verklaard, wat leidde tot de bloei van de zeehandel met de andere landen. Maritiem, industrieel en multicultureel aspect van de stad heeft veel mensen uit de Lage Landen aangetrokken wat resulteerde tot bijv. de opening en het besturen van de grote suikerraffinaderij in Rijeka, die veel voor de geschiedenis van de stad betekende (De Compagnie van Trieste en Fiume).

Rijeka staat centraal omdat er plannen zijn om een lectoraat Nederlandse taal en cultuur aan de Universiteit van Rijeka op te richten. Dit onderzoek in opstartfase moet de stad presenteren en de mogelijkheden openen voor de toekomstige samenwerking tussen Rijeka en het Nederlands taalgebied.

In gesprek met Oude Meesters V.

Zsuzsanna Eszter Braun

Károli Universiteit, Boedapest, Hongarije

Pecha kucha Cultuur

„Nederlands in meertalige contexten”

IVN Congres 2025, Vrije Universiteit Brussel

In gesprek met Oude Meesters V. – De Kunstkamer/Wunderkammer-traditie in hedendaagse Nederlandse en Vlaamse tentoonstellingsconcepten

Zsuzsanna Braun (Károli Gáspár Universiteit, Boedapest)

Op eerdere IVN-congressen (2018, 2022) en Comeniuscolloquia (2019, 2024) heb ik gedeeltelijke resultaten van mijn promotie-onderzoek naar het transhistorische museummodel (dialogen tussen klassieke en hedendaagse kunst als curatorieel concept) gepresenteerd.

In Brussel wil ik graag een ander aspect belichten: de heropleving van de Kunst- en Wunderkammertraditie.

De kunstkamers/wunderkamers/ rariteitenkabinetten, 17e-eeuwse diverse kunstcollecties die als de voorloper van het huidige museum worden aangemerkt, gaf de voorkeur aan een niet-lineaire, niet-hiërarchische presentatievorm met bijzondere en onverwachte combinaties.

De hoofdvraag die deze presentatie beoogt te beantwoorden is in hoeverre de presentatievormen in oude kunst-/wunderkammers moderne museumconcepten beïnvloeden of beïnvloed hebben.

Dit onderzoek ik aan de hand van de tentoonstellingstypologie, een methode die de uiteenlopende presentatievormen en contextualisatie analyseert.

Tijdens de pecha kucha-presentatie toon ik visuele voorbeelden van recente tentoonstellingen van de belangrijkste musea in

Nederland en Vlaanderen waar dit concept wordt gehanteerd.

Mijn stelling is dat kunst-/wonderkamers een opvallende invloed hebben op hedendaagse museumconcepten en curatorische strategieën. In de huidige curatorische praktijk is dit model naast andere concepten (interactieve modellen, multisensoriële aanpak, enz.) namelijk duidelijk herkenbaar. Aan de hand van de voorbeelden hoop ik een merkwaardige trend te kunnen illustreren waarbij nieuwe inzichten en associaties en grote rol spelen.

VRIJDAG 29 AUGUSTUS

Boek, vertaling en meertaligheid in het transnationale literaire veld

Vanasten Stéphanie¹, Elke Brems²,

[1] UCLouvain, Louvain-la-Neuve, België / KULeuven, Leuven, België

[2] KULeuven, Leuven, België

Lezing Letterkunde

Wat we gewoonlijk het 'Nederlandstalige literaire veld' noemen (Nederland en Vlaanderen, maar ook de Antillen, Indonesië, Zuid-Afrika, Buelens 2023), is in werkelijkheid een meertalige literaire ruimte ("plurilingual literary space", Leperlier 2020 & 2021). Naast literatuur in het Nederlands circuleert er ook literatuur in andere talen: officiële landstalen, in België en Nederland bijvoorbeeld Frans, Duits en Fries, maar ook talen die er gesproken worden door mensen met een migratieachtergrond (Turks, Arabisch, Sranantongo), en die ene dominante wereldtaal, het Engels.

In deze lezing willen we onderzoeken hoe literaire teksten in meerdere talen circuleren in dezelfde literaire ruimte (in dit geval Vlaanderen en Nederland): hoe staan ze met elkaar in contact (of niet), zijn ze aan elkaar gerelateerd door middel van vertaling of tweetalige uitgaves bijvoorbeeld? Hoe verhouden ze zich tot elkaar? Wat voor taal- en cultuurbeleid bepaalt deze verhouding? Deze vragen willen we aansnijden vanuit het BELTRANS-project, dat vertalingen van boeken door Belgische auteurs bestudeert tussen 1970 en 2020. Op basis van onze database over vertaalstromen tussen het Nederlands en het Frans gaan we na hoeveel en welke literatuur in boekvorm in het Frans circuleert in vertaling en tweetalige uitgaven in het Nederlandse taalgebied voor de bestudeerde periode, welke rol auteurs en vertalers daarbij spelen, etc. Een belangrijke rol is weggelegd voor het transnationale literaire veld (Sapiro 2009; 2013; 2018), want dat is het grotere speelveld waarbinnen het 'Nederlandstalige literaire veld' opereert.

We benaderen de onderzoeksvragen hierboven vanuit het perspectief van Big data en Big Translation History en willen zo de mogelijkheden en struikelblokken van database-onderzoek en digitale infrastructuur voor het voetlicht brengen, aan de hand van enkele duidelijke voorbeelden en grafieken uit ons eigen project.

Eigennamen in machinevertalingen: vergelijking van drie taalmodellen

Bojana Budimir

Universiteit van Belgrado, Servië

Lezing Vertalen

Deze studie onderzoekt de vertaling van eigennamen in machinevertalingen van 50 zeer korte verhalen (ZKV's) van A.L. Snijders, vertaald van het Nederlands naar het Servisch, een minder vertegenwoordigde taal op het internet met beperkte technologische ondersteuning. De ZKV is een prozavorm die door Snijders werd gepopulariseerd en waarin opvallend veel eigennamen voorkomen. Deze eigennamen, zoals gedefinieerd door Newmark, omvatten namen van personen, objecten en geografische locaties en vormen een uitdaging

binnen vertalingen door hun culturele specificiteit en contextuele betekenis. In een meertalige context, waarin vertaaltechnologieën steeds vaker worden ingezet, is het adequaat overbrengen van eigennamen van cruciaal belang voor tekstbegrip en culturele overdracht.

Dit lopende onderzoek beoogt de vertaalstrategieën te analyseren die drie geavanceerde taalmodellen (LLM's) – ChatGPT, Gemini en Claude – toepassen bij het vertalen van Nederlandse eigennamen naar het Servisch. De nadruk ligt op de mate van nauwkeurigheid, consistentie en het behoud van culturele nuances. De vertalingen gegenereerd door deze modellen worden verder vergeleken met menselijke vertalingen van twee professionele vertalers, die in opdracht van de onderzoeker dezelfde bronteksten zullen vertalen. Deze menselijke vertalingen dienen als referentiepunt om verschillen in strategie, precisie en contextbehoud te evalueren.

Eerdere studies tonen aan dat het vertalen van eigennamen een complexe taak is, waarbij vertalers strategische keuzes maken, zoals directe overname, transcriptie of semantische vertaling. Deze analyse zal inzicht bieden in de mate waarin LLM's in staat zijn om deze strategieën effectief toe te passen in een minder vertegenwoordigd taalcontext.

Door de beperkingen en mogelijkheden van deze systemen bloot te leggen, draagt dit onderzoek bij aan de discussie over de rol van technologie in literaire vertaling, vooral in taalparen met beperkte technologische ondersteuning. De resultaten kunnen bijdragen aan de verdere ontwikkeling van machinevertalingsmodellen en inzichten bieden voor vertaalstrategieën binnen meertalige contexten.

De ontwikkeling van Nederlandstalige boekvertalingen in Indonesië

Indira Ismail

[1] Universitas Indonesia, Indonesia, Depok

Lezing Vertalen

Boeken die vanuit het Nederlands in het Indonesisch zijn vertaald, zijn zelden te vinden in Indonesische boekhandels, laat staan als bestsellers. De werken van Nederlandstalige auteurs, met name literaire werken, die in het Indonesisch zijn vertaald, zijn bij het brede Indonesische publiek nauwelijks bekend en blijven grotendeels beperkt tot een kleine groep onderzoekers van koloniale geschiedenis en neerlandici.

Dit onderzoek belicht de ontwikkeling van Nederlandstalige boekvertalingen in Indonesië vanaf 1930, toen het eerste vertaalde werk werd gevonden, tot heden. Er wordt gebruikgemaakt van een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve methoden. De kwantitatieve analyse richt zich op numerieke en statistische gegevens om de ontwikkeling van Nederlandstalige boekvertalingen objectief te meten en te analyseren, terwijl de kwalitatieve aanpak de nadruk legt op interpretatie en inzicht in het fenomeen door middel van interviews.

De onderzoeksgegevens zijn verzameld uit verschillende bronnen, waaronder de vertalingen database van het

Nederlands Letterenfonds en onafhankelijke zoekacties. De resultaten tonen aan dat de beperkte ontwikkeling van vertalingen deels te wijten is aan verschillende factoren, waaronder de veranderende interesses van Indonesische lezers.

Lize Spit op Instagram: literary branding, self-mediation en bookstagram

Sara Van Meerbergen

Stockholm University, Stockholm, Zweden

Lezing Letterkunde

Zoals werd vastgesteld door Bax et al (2022) hebben factoren als digitalisatie en globalisatie de traditionele spelregels en mechanismen binnen het literaire veld grondig veranderd de afgelopen jaren. Op globaal niveau zien we dat steeds meer auteurs, maar ook uitgeverijen en andere literaire actoren (bv. bibliotheken, organisatoren van boekenbeurzen of literaire festivals, instanties die literaire prijzen uitdelen of literaire fondsen) sociale media gebruiken voor 'literary branding' of het verspreiden en promoten van literatuur (van den Braber et al 2021; Nolan & Dane 2018). Het gebruik van sociale media, zowel als literair motief maar ook als marketingstrategie, zien we ook typisch voorkomen bij Nederlandstalige millennialauteurs (Van Dijk & Olon 2015; Demeyer & Vitse 2021), een generatie waar de Vlaamse auteur Lize Spit deel van uitmaakt.

In mijn voordracht analyseer ik hoe auteur Lize Spit maar ook andere actoren zoals haar uitgeverij Das Mag gebruik maken van Instagram om Spit's auteurschap tot de lezer te brengen. Ik ga uit van het concept 'self-mediation' waarmee Chouliaraki (2010) de discursieve strategie beschrijft waarbij persoonlijke, banale en 'authentieke' posts op sociale media als een 'performance' worden gezien, gebruikt om een affectieve band op te bouwen met het publiek, de 'volgers'. Een belangrijk aspect hierbij is het constant onderhouden en creëren van nieuwe posts om de band met het publiek aan te houden en om affectieve bevestiging ('affective response') te kunnen genereren. Dit uit zich bijvoorbeeld in 'likes', 'shares' en commentaren. Verder toon ik aan welke mogelijkheden Instagram biedt voor de transnationale verspreiding van een auteurschap met als voorbeeld de verspreiding van Spit in Zweden. Hier analyseer ik onder andere posts van Zweedse uitgeverijen, bibliotheken en literaire influencers, zgn. bookstagrammers (Thomas 2021), en het gebruik van hashtags om een auteur als Spit transnationaal te verspreiden (cf. Zappavigna & Zhao 2019).

'De herinnering van geluiden': Armando vierhandig vertalen naar twee doeltalen

Marie Jadot¹, Franco Paris²,

[1] Université de Liège, Luik, België / Università degli Studi di Napoli L'Orientale, Napels, Italië

[2] Università degli Studi di Napoli L'Orientale, Napels, Italië

Lezing Vertalen

'Alles verandert altijd'. Des te meer bij duovertalen. Daar is onder andere al geschreven in het bekende standaardwerk over literair vertalen in en uit het Nederlands (D'hulst en Van de Poel 2024, herziene editie). Maar hoe ziet zo'n duovertaling eruit wanneer het vierhandig vertalen ook nog naar twee doeltalen geschiedt? Daar wil deze bijdrage op ingaan. In deze lezing komen we meer bepaald terug op het vertaalproces bij onze tweetalige vertaling naar het Frans en het Italiaans van een keuze gedichten uit Armando's bundel *Stemmen* (2013).

Het project is nu enkele maanden afgerond – voor zover men een vertaling 'af' kan krijgen – en inmiddels verschenen bij Raffaelli Editore in drietalige editie (november 2024). We laten eerst zien wat de invloed is geweest van zo'n tweetalig-vierhandig vertalen op de (al dan niet gemeenschappelijke) wegen waarmee we Armando's 'schuldige landschap' begaanbaar hebben proberen te maken in het Frans en het Italiaans. Dit laat zich in verschillende opzichten vatten als een driestemmig vertaalproces. We zoomen vervolgens in op een van de hiermee in kaart gebrachte aspecten: Armando's opvatting over de herinnering. Het vertaalproces houden we dan meer bepaald tegen het licht van recent onderzoek op het kruispunt van translation en memory studies.

De verbeelding van destitutie in de meertalige poëzie van Ça lar Köseo lu

Hans Demeyer

University College London, Londen, Verenigd Koninkrijk

Lezing Letterkunde

Via een analyse van de meertalige poëziebundel *Nasleep* (2020) van Ça lar Köseo lu wil deze lezing een interventie bieden in discussies over literatuur en politieke verbeelding. Een dominante diagnose in deze discussies is dat die verbeelding in het huidige tijdsgewricht verarmd is en affectief gekenmerkt wordt door een gevoel van gelatenheid, terwijl literatuur met haar alternatieve verbeelding van de werkelijkheid een remedie kan vormen voor die impasse. Een dergelijke karakterisering vertrekt vanuit een opvatting van politiek als constitutief: de focus ligt op de creatie van een politiek subject, een (utopische) horizon, een alternatief verhaal. Ik wil ons politieke heden daarentegen belichten vanuit 'destitutie': een macht die de orde wil afbreken die ze als gewelddadig en verstikkend ervaart, terwijl ze tegelijk een uiting is van het verlangen naar andere manieren van leven. Vanuit dit perspectief is er geen sprake van gelatenheid en is politiek verzet wel aanwezig. Destitutie dient bijvoorbeeld als referentiekader om de recente golf van protesten – van de Arabische Lente tot Black Lives Matter – beter te begrijpen. De vraag is dan niet hoe literatuur een alternatief biedt, maar hoe de politieke verbeelding van destitutie zich articuleert in de literatuur. Köseo lu's debuutbundel vormt voor deze vraag een geschikte casestudy omdat hij verschillende malen refereert aan de protesten rondom het Istanbulse Gezi park in 2013 en de Arabische lente meer algemeen. De bundel reflecteert over deze confrontaties en getuigt van de melancholie van de nasleep ervan. Mijn hypothese is dat het destitutieve karakter van de bundel onder meer ligt in de affectieve spanning tussen onmacht en nood, en in het gebruik van verschillende talen, zoals het Arabisch, Engels, Nederlands en Turks, dat een versterking van de communicatieve orde creëert.

De NSB in kabouterland. Sprookjes in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog

Nathalie Haak

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Letterkunde

Sprookjes zijn van alle tijden en waren ook tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nazi-Duitsland zeer populair. Door hun bruikbare formule om situaties te vereenvoudigen, thema's bespreekbaar te maken en een specifieke boodschap over te brengen, hadden sprookjes een zekere aantrekkingskracht op de nazi's. Zij kenden een symbolische interpretatie

aan sprookjes toe, waarmee ze functioneerden al essentieel hulpmiddel voor hun nationaalsocialistische propaganda. In Nazi-Duitsland werden sprookjes 'genazificeerd' door onder andere nationaalsocialistische en racistische elementen erin te verwerken. Vervolgens werden ze, met name in het onderwijs, ingezet om nationaalsocialistisch gedachtegoed op de jeugd over te brengen. De opvatting was dat sprookjes loyaliteit, eergevoel en daadkracht bij de jeugd konden aanwakken. In Nazi-Duitsland werden voornamelijk de sprookjes van Jacob Grimm (1785-1863) en Wilhelm Grimm (1786-1859), beter bekend als de gebroeders Grimm, en Hans Christian Andersen (1805-1875) bewerkt. In Nederland werden tijdens de bezetting ook sprookjes ingezet om de jeugd te indoctrineren. Dit waren geen bewerkingen van de verhalen van Grimm en Andersen, maar drie kabouter sprookjes van Medy te Luy die bedoeld waren om de jeugd te overtuigen van het nationaalsocialisme: De kabouter zonder baard (1943), De reus met den toovergordel (1943) en Op zoek naar Jantje Spillebeen (1943). Hoe werden sprookjes in Nederland ten opzichte van Nazi-Duitsland sprookjes ingezet om te jeugd te indoctrineren? Hoe komt de nazi-ideologie in deze sprookjes van Medy te Luy tot uiting? Wie waren betrokken bij de productie en distributie van deze boeken en hoe werden deze boeken door het leespubliek gereciperd?

Vergeten stemmen: Nederlandse en Vlaamse literatuur in de Poolse pers tot 1939

Bożena Czarnecka

UNIwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde

Dit onderzoek richt zich op de positie en receptie van Nederlandse en Vlaamse literatuur in Poolse tijdschriften en dagbladen gedurende de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw, tot 1939. Het hoofddoel is om vertalingen, reflecties (besprekingen, recensies) en beeldvorming van deze literaturen binnen de Poolse context te identificeren en te analyseren. Daarnaast wordt onderzocht welke factoren en actoren invloed hebben gehad op de culturele interactie tussen Polen en het Nederlandse taalgebied en hoe de Nederlandstalige literatuur werd gepositioneerd in de sociaal-historische en culturele contexten in Polen van die tijd.

Door systematisch onderzoek in de Poolse digitale bibliotheek POLONA zijn enkele tot nu toe onbekende vertalingen van Vlaamse en Nederlandse literatuur ontdekt. Dit betreft voornamelijk vertalingen van kort proza, zoals dat van Hendrik Conscience, evenals artikelen die naar de literaturen van Vlaanderen en Nederland verwijzen. Deze bevindingen werpen nieuw licht op de culturele uitwisseling tussen Polen en het Nederlandse taalgebied en bieden een beter inzicht in hoe deze literatuur werd gepresenteerd en ontvangen in de Poolse publieke en culturele sfeer.

Digitale archieven zoals POLONA blijken essentieel voor het blootleggen van de ooit bestaande culturele verbindingen. De bevindingen wijzen op een bredere interactie tussen Polen en de Nederlandstalige wereld dan eerder werd aangenomen. Dit onderzoek vormt dan ook een eerste stap in de herwaardering van de vergeten stemmen uit de Vlaamse en Nederlandse literatuur binnen de Poolse culturele geschiedenis.

180 jaar Nederlands als moderne taal in Wallonië: moeten, mogen, willen?

Ilias Vierendeels¹, Laurence Mettewie²,

[1] Université de Namur, Namen, België / Université de Namur, Namen, België

[2] Université de Namur, Namen, België

Lezing Taalkunde

Op een moeilijk moment voor het talenonderwijs wereldwijd, wordt in Wallonië aan een ambitieus plan voor het Nederlands gewerkt. Terwijl leerlingen er vandaag hun eerste moderne taal nog vrij kunnen kiezen, zou dat vanaf 2027-2028 verplicht de 'taal van de andere gemeenschap' moeten worden. Maar waarom lijkt de Waalse politiek zich net nu op het Nederlands te richten, en gaat het wel degelijk om een 'historisch omslagpunt', zoals media aan beide kanten van de taalgrens titelen? Om de golfbewegingen van taalconflictsituaties beter te begrijpen, is een diachrone blik op taalideologisch discours nodig (Blommaert, 1999).

Met een corpus van parlementaire discussies – als vaak vergeten bronnenmateriaal in taalbeleidsonderzoek – kaderen we de huidige discussie binnen acht sleutelperiodes in de Belgische modernetalenpolitiek (1842-2024; Vierendeels & Mettewie, 2023 voor methodologische details). Welke moderne talen kwamen op welk moment op de onderwijsprogramma's, en waarom? Wanneer was het Nederlands verplicht of optioneel in Wallonië (en het Frans in Vlaanderen)?

Een historisch overzicht van de wetteksten samen met een thematische analyse van de 'discursieve focuspunten' (Darquennes, 2015) in de parlementaire discussies zullen een betekenisvolle tendens laten zien: afhankelijk van de politieke en socio-economische verhoudingen met Vlaanderen presenteren Waalse politici het Nederlands nu eens als hinderpaal voor de (inter)nationale ontwikkeling van de Waalse jeugd, dan weer als een belangrijk onderdeel ervan. Voor het Frans in Vlaanderen komt een gelijkaardig verhaal naar voren. Uiteindelijke beslissingen zullen in beide gevallen meermaals 'strategisch ambigu' blijken (Hawkey & Horner, 2022).

Beets en het kolonialisme

Rick Honings

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Letterkunde

Van Nicolaas Beets kan men zeggen dat hij de negentiende eeuw personifieerde. Voor de meeste Nederlanders was en is zijn naam onlosmakelijk verbonden met de Camera Obscura (1839). Beets was als schrijver mateloos populair. In hem zag men volgens velen typisch Hollandse deugden weerspiegeld, zoals vaderlandsliefde, huiselijkheid en Oranjegezindheid. Zijn zelfgenoegzame gedichten appeleerden aan een breed gedragen nationaal gevoel.

Momenteel werk ik aan een biografie van Beets. Beets is een aantrekkelijke figuur, omdat er zoveel van hem is overgeleverd. Hij verzamelde van alles en nog wat in zijn persoonlijke archief, dat in Leiden wordt bewaard: van stukken uit zijn studententijd tot preken, van reisdocumenten tot een haarlok van zijn overleden echtgenote. Het is een unieke bron, waarvan er geen tweede bestaat. Welke stukken zijn daarin te vinden die licht werpen op zijn koloniale opvattingen? Deze lezing sluit aan bij de recente wetenschappelijke belangstelling voor reisliteratuur

met betrekking tot Nederlands-Indië en voor de geschiedenis van het koloniale denken.

Beets was niet alleen een pleitbezorger van de afschaffing van de slavernij in 'de West', maar had ook een connectie met Nederlands-Indië, via zijn zoon Dirk, die er vijftientig jaar verbleef. Ze schreven elkaar brieven die licht werpen op het koloniale denken tussen 1875 en 1900. Dirk schreef bovendien bijdragen voor de krant over zijn ervaringen. Behalve de brieven en artikelen van Dirk zijn er nog de brieven van zijn zoontje Nic. Omdat het jongetje Maleis begon te praten en zijn ouders bang waren dat hij zou 'verindischen', stuurden ze hem in 1887, op zijn negende, naar Nederland, waar hij bij zijn grootouders ging wonen. Vanaf dat moment ontspan zich een correspondentie tussen Nic en zijn ouders in Indië. Wat leren deze stukken ons over de koloniale ideologie van de negentiende eeuw en welke beperkingen zijn er?

Nederlandse jeugdliteratuur over de Holocaust binnen en buiten de taalgrenzen

Levente Er s¹, Julia Sarbo²,

[1] Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest, Hongarije / Nationaal Holocaustmuseum en Hollandsche Schouwburg, Amsterdam, Nederland

[2] Nationaal Holocaustmuseum en Hollandsche Schouwburg, Amsterdam, Nederland

Lezing Letterkunde

Welke rol kan literatuur spelen in Holocausteducatie? Volgens de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) kunnen literatuur en speelfilms "nooit een vervanging zijn van gedegen onderzoek naar de historische gebeurtenissen, maar ze laten wel een persoonlijke benadering zien en geven specifieke inzichten in de aard en de gevolgen van de vervolging" (IHRA: Aanbevelingen voor lesgeven en leren over de Holocaust, 2019, p. 37). Vanuit dit uitgangspunt ontwikkelden Julia Sarbo van de afdeling educatie in Nationaal Holocaustmuseum en de Hollandsche Schouwburg en Levente Er s van de Eötvös Loránd Universiteit (ELTE) in Boedapest een leeswijzer voor de jongste bezoekers van het Nationaal Holocaustmuseum en de Hollandsche Schouwburg. Deze leeswijzer bevat tien kinder- en jeugdboeken die na een zorgvuldig selectieproces zijn gekozen vanwege hun verbinding met de educatieve programma's en tentoonstellingen van beide instellingen. Het doel was om dit materiaal als verdieping of voorbereiding op een bezoek in te zetten.

Naar aanleiding van dit project ontwikkelde Er s de cursus Narrating Trauma. Dutch Children's and Youth Literature about the Holocaust in International Context, die werd gegeven in het wintersemester van 2024 aan de Universiteit van Wenen. Tijdens deze cursus lazen en analyseerden Oostenrijkse studenten enkele werken uit de leeswijzer, Hun bevindingen bespraken ze in een Engelstalige podcastreeks.

In hun lezing presenteren Sarbo en Er s de verwachtingen waarmee zij het project startten, de resultaten van hun samenwerking en de bredere impact van de leeswijzer en de cursus.

Meertaligheid in het schrijverschap van hedendaagse auteurs in de Lage Landen

Lisa Libbrecht

Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde

In de neerlandistiek wordt opnieuw gedebatteerd over de actualiteit en inzetbaarheid van het sociologische denken van Pierre Bourdieu voor een begrip van hedendaagse ontwikkelingen in de Nederlandse literatuur (Bax e.a. 2022; Franssen 2022; Joosten 2023). Een recent gestart onderzoeksproject neemt de uitnodiging van Bourdieu aan om de door hem ontwikkelde concepten te hanteren als werkinstrumenten voor empirische analyse (Bourdieu & Wacquant 1992) en zet dat instrumentarium in voor een onderzoek naar posities en positiebepalingen van de vandaag actieve auteurs van Nederlandstalige literatuur (proza, poëzie, drama) voor volwassenden. In deze bijdrage worden de eerste empirische resultaten van het project gepresenteerd, met bijzondere aandacht voor de component 'meertaligheid' in het auteurschap van de onderzochte populatie. De volgende vragen staan hierbij centraal: hoeveel auteurs zetten meertaligheid in om zich te positioneren in het literaire veld? Waar en hoe doen ze dat? Over welke talen gaat het? Wat is het profiel van deze auteurs? Om een antwoord te kunnen bieden op dergelijke vragen wordt er gebruik gemaakt van sociologisch geïnspireerd prosopografisch onderzoek (Broady 2000). Die methode maakt het mogelijk om, aan de hand van een brede waaier aan data (o.a. sociodemografische gegevens, publicatiedata, indicatoren van zowel literaire erkenning als marktsucces), de hedendaagse auteurs van Nederlandstalige literatuur op een systematische manier in kaart te brengen.

Nederlandse niet-finiëte causale constructies in meertalige contexten online

Martin Konvicka

Freie Universität Berlin, Berlijn, Duitsland

Lezing Taalkunde

In mijn lezing stel ik voor dat de ontwikkeling van de Nederlandse niet-finiëte causale constructies (Konvicka & Stöcker 2022; Konvicka 2018; 2019; 2024), zoals (1) en (2), zonder de meertalige context van onlinecommunicatie niet kan worden verklaard (vgl. Konvicka in press). Deze constructies zijn een voorbeeld van de zogenaamde multiple source constructions (Van de Velde, De Smet & Ghesquière 2015) die meer dan één bron hebben.

(1) De Leidsebuurt telt de hele dag scooters, vooral van en naar: Weteringschans, Marnixstraat, Max Euweplein. Nadruk op spitsuren in de ochtend en in de hele avond, want uitgaansgebied. (Twitter, 2019)

(2) Wat doet hij? Obama bashen. Alles wat Obama heeft gedaan moet anders omdat Obama. (Twitter, 2019)

Deze constructies kunnen niet worden beschreven alleen als de resultaten van processen binnen het Nederlands, zoals de verdere ontwikkeling van elliptische causale bijzinnen zoals (3), noch als uitsluitend structurele ontleningen uit andere talen, zoals het Engels (4).

(3) Dit is minder bekend, want minder algemeen. (Geerts et al. 1984: 1161)

(4) Maybe I'll take dog and see if I can locate source...also peeing because aging small dog bladder. (Twitter, 2019)

In plaats daarvan moeten deze constructies worden geanalyseerd als constructies met meerdere bronnen. Met andere woorden, taalcontact als factor kan niet worden genegeerd en moet altijd worden meegenomen. Vooral in de context van meertalige onlinecommunicatie en sociale media (vgl. networked multilingualism, Androutsopoulos 2015) waar de niet-finite causale constructies vaak worden gebruikt (Bohmann 2016; Bergs 2018). In andere woorden analyseer ik de constructies zoals (1) en (2) als een product van taalinterne ontwikkelingen als ook als een resultaat van taalcontact met vooral Engels.

Functioneel meertalig leren in het NT2- en NVT-onderwijs: thuistaal als troef

Steven Delarue¹, Verhille Audrey²,

[1] Onderwijscentrum Gent, Gent, België /

Onderwijscentrum Gent, Gent, België

[2] Onderwijscentrum Gent, Gent, België

Lezing Didactiek

Zowel in het NT2-onderwijs in Vlaanderen en Nederland als in het NVT-onderwijs dat over de hele wereld wordt gegeven, staat een eentalige benadering vaak nog voorop: in de meeste gevallen is het Nederlands de enige instructie-, doel- en gebruikstaal. De verschillende thuis- en moedertalen van studenten en cursisten worden daarbij in het beste geval als weinig relevant, en in het slechtste geval als een hinderpaal voor het leren van het Nederlands gezien. Steeds meer onderzoek wijst er echter op dat er wel degelijk kansen liggen om de volledige taalrepertoires van studenten en cursisten in het (taal)leerproces Nederlands in te zetten, maar dat docenten die mogelijkheden vaak nog niet zien en onvoldoende benutten – zeker binnen het NT2- en NVT-onderwijs.

In deze bijdrage willen we daarom enerzijds inzoomen op de kansen die meertaligheid ook in die onderwijscontexten kan bieden, en anderzijds een aantal concrete voorbeelden bespreken van hoe dat benutten van thuistalen in NT2- en NVT-lessen dan precies kan verlopen, rond thema's als woordenschatverwerving, tekstbegrip, grammaticaonderwijs en spreek- en gespreksvaardigheid. We maken daarvoor gebruik van het in Gent ontwikkelde concept 'functioneel meertalig leren' (FML), wat te definiëren valt als 'het strategisch inzetten van de meertalige repertoires van de leerlingen in het leerproces om de kansen tot het ontsluiten van kennis te vergroten' (Sierens & Van Avermaet 2014). We reflecteren in deze sessie samen over een aantal concrete voorbeelden van FML in het NT2- en NVT-onderwijs, proberen daaruit een aantal kritische succesfactoren te distilleren en denken tot slot na over de kansen die er voor functioneel meertalig leren nog liggen in onze taalaanpak en -didactiek. De deelnemers vertrekken op het einde van de sessie met praktische inzichten en inspiratie om de meertaligheid van hun studenten of cursisten in hun eigen onderwijspraktijk te benutten.

"Terminale ogen" aan de drempel tussen leven en dood

Jun Mita

Lezing Letterkunde

"Terminale ogen" aan de drempel tussen leven en dood: Een Analyse van Karel van de Woestijne "De boer die sterft" (1915).

In deze presentatie staat het verhaal 'De boer die sterft' (1915) van de Belgische auteur Karel van de Woestijne (1878-1929) centraal. Hoewel dit werk tot de hoogtepunten van zijn prozawerk wordt gerekend, zijn er weinig studies die dit verhaal in detail analyseren. Uit eerder onderzoek is gebleken dat er sprake is van een tegenstelling tussen natuur en geest, tussen sensualisme en spiritualisme, en dat deze thema's nauw verbonden zijn met zijn poëtische werken.

Mijn analyse richt zich op de manier waarop dit verhaal de rand van de dood uitbeeldt, evenals op de affiniteit met zijn Franstalige landgenoot, Maurice Maeterlinck (1862-1949). De relatie tussen beiden is ambigu. Van de Woestijne was weliswaar een fervente lezer van Maeterlinck, maar het lijkt erop dat dit enthousiasme al was afgenomen voordat hij debuteerde met zijn eerste bundel *Het vader-huis* (1903). Bovendien bekritiseerde hij Maeterlinck regelmatig in zijn journalistieke artikelen.

Toch vertoont wat Van de Woestijne in dit verhaal uitdrukt – namelijk dat een nederige oude boer op zijn sterfbed het diepste en belangrijkste van het leven begrijpt – wezenlijke overeenkomsten met Maeterlincks literatuur- en levensvisie, zoals verwoord in zijn bespiegelende proza *Le trésor des humbles* (1896: letterlijk 'de schat van de nederigen'). Gezien het feit dat Van de Woestijne opmerkte dat Maeterlincks literatuur sterk geïnspireerd is door Gent en Vlaanderen, zou men licht kunnen werpen op het bestaan van een 'Vlaamse poëtica' die beide auteurs verbindt.

Pseudovertaling en seculiere zingeving in Van Brederodes 'Mensen met een hobby'

Alexander Van De Sijpe

Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde

Seculariteit kenmerkt zich niet zozeer door de afwezigheid van religie, beargumenteren Charles Taylor (2007) en Peter Berger (2012, 313), maar wel door een verregaande pluralisering van zingevingprocessen. Waar zingeving in het religieuze Westen van weleer haast uitsluitend christelijk was, leven mensen vandaag tussen 'competing beliefs, values and lifestyles' (Berger 2012, 313). Dergelijke nieuwe vormen van zingeving vinden ook hun neerslag in literatuur. Als illustratieve casus geldt Désanne van Brederodes *Mensen met een hobby* (2001), waarin Lilly Berkenbosch gebiologeerd raakt door een vertaalde filosofische bespiegeling van de Noorse filosoof Thomas Hammerson. De vertaling, getiteld *De mens is zijn keuzes* – het denken van Thorwald Hammerson doordacht in het licht van de secularisatie, blijkt uiteindelijk een pseudovertaling: een vertaling zonder oorsprong (Toury 1995, 40). Hammerson is een verzinsel van Lilly's partner Tom, die wou aantonen hoe eenvoudig filosofisch discours te imiteren valt.

Deze conferentiepapier onderzoekt welke functie Hammersons pseudovertaling heeft voor de verbeelding van seculiere

zingeving. Op plotniveau suggereert de roman dat zingeving zich in een seculiere tijd niet zozeer kenmerkt door meertaligheid, maar door interdiscursiviteit. De vertaling wordt immers onmaskerd als een van de vele discoursen die zingeving faciliteren. Het procedé van de pseudovertalning speelt daarnaast een metaforische rol in de focalisatie en karakterisering van Lilly. Lilly reflecteert uitgebreid over de manieren waarop anderen nadenken en percipiëren; ze doet kortom aan mind reading (Zunshine 2006; Palmer 2004, 230-239). Door Lilly's focalisatie te contrasteren met die van Tom, legt de roman bloot dat Lilly's mind reading op weinig waarheid bewust. Lilly probeert kortom de perspectieven van haar omgeving te 'vertalen', maar haar vertalingen berusten niet op een origineel. Via de pseudovertalning benadrukt Mensen met een hobby kortom niet alleen hoe seculiere zingeving onderdeel is van een discursief spel, maar ook hoe seculiere subjecten steeds meer vervreemden van hun omgeving.

Stedelijke omgangstalen in Vlaanderen: de jongerentaal voorbij?

Astrid Cleeren¹, Grondelaers Stefan², Marzo Stefania³,

[1] KU Leuven, Leuven, België / Meertens Instituut, Amsterdam, Nederland / KU Leuven, Leuven, België

[2] Meertens Instituut, Amsterdam, Nederland

[3] KU Leuven, Leuven, België

Lezing Taalkunde

Stedelijke omgangstalen, ook wel bekend als urban vernaculars, ontstaan in meertalige, stedelijke contexten en krijgen vaak het label 'jongerentalen'. Hoewel onderzoek naar stedelijke omgangstalen zich voornamelijk heeft gericht op adolescenten, tonen studies (Møller 2009; Rampton 2011; Cheshire et al. 2011) aan dat bepaalde kenmerken van deze omgangstalen ook voorkomen binnen het taalrepertoire van volwassenen.

Door een gebrek aan data en variatie in het beschikbare materiaal (alleen spontane interacties) is het moeilijk om patronen te identificeren in het repertorium van volwassen sprekers. Daarnaast is aangetoond dat sociale betekenissen als 'coolness' en 'streetwise' het gebruik van stedelijke omgangstalen markeert, maar ook deze studies richtten zich hoofdzakelijk op adolescenten.

Deze studie behandelt twee centrale onderzoeksvragen:

1. Zijn stedelijke omgangstalen uitsluitend jongerentalen of komen bepaalde kenmerken ook voor in het taalrepertoire van volwassenen?
2. Met welk stilistisch doel gebruiken ze deze kenmerken?

Om deze vragen te beantwoorden, biedt Citétaal, een stedelijke omgangstaal die zijn oorsprong vindt in de Vlaamse stad Genk, een concreet uitgangspunt. Aan de hand van kwantitatief-variante analyses (random forest en conditional inference tree) van gesproken productiemateriaal, onderzoeken we het gebruik van het belangrijkste shibboleth van Citétaal: de palatalisering van /s/ (bijvoorbeeld [st il] uitgesproken als [t il]). Dit fenomeen wordt bestudeerd in drie contexten (spontane interacties, sociolinguïstische interviews en geëliciteerde producties) en bij drie leeftijdsgroepen, gaande van 12 tot 40 jaar oud.

De studie toont aan dat ook volwassenen gebruik maken van de palatale /s/, en dit in stilistische en discursieve contexten

die gelijkaardig zijn aan die van de jongere groepen. Stedelijke omgangstalen en meer specifiek de Limburgse Citétaal blijken dus niet louter een vluchtige jongerentaal te zijn, maar beïnvloeden ook het taalrepertoire van volwassenen.

#poëzie: Die literaire receptie van Afrikaans en Nederlands Instagram-poëzie

Jané De Wet

Nelson Mandela Universiteit, Gqeberha, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde

Deze studie onderzoekt de evoluerende literaire status van Afrikaans-Nederlandstalige Instagram-poëzie binnen een transnationaal, meertalig kader, met de nadruk op de specifieke vraag: hoe beïnvloedt de digitale omgeving de receptie en interpretatie van deze gedichten binnen de Zoomer-generatie, en wat zijn de implicaties voor het bredere literaire discours? Dit onderzoek erkent het onderscheid tussen populariteit op sociale media en literaire status, en richt zich daarom op een kwalitatieve, inhoudsgerichte analyse van geselecteerde gedichten, in plaats van alleen te vertrouwen op kwantitatieve statistieken zoals volgers en likes. Gedichten worden gekozen op basis van hun representativiteit van belangrijke thema's en stilistische innovaties binnen het Instagram-poëziegenre, evenals hun bijdrage aan de meertalige dialoog. Door de reader-response-theorie toe te passen, onderzoekt deze studie hoe het Zoomer-publiek omgaat met en deze digitale teksten interpreteert, waarbij de wisselwerking tussen online interactie en literaire interpretatie wordt onderzocht. Het doel is om de specifieke manieren te demonstreren waarop het digitale medium de receptie- en betekenisgevingsprocessen vormgeeft, in plaats van een definitieve "literaire status" te claimen die uitsluitend op populariteit is gebaseerd. De polysysteemtheorie van Even-Zohar zal worden gebruikt om de positie van Instagram-poëzie binnen het literaire systeem te contextualiseren, met de nadruk op hoe de opkomst en receptie ervan interacteren met gevestigde literaire normen. Deze analyse zal specifiek de transnationale dimensies onderzoeken, en hoe de interactie tussen Afrikaanse en Nederlandse digitale poëzie bijdraagt aan de evolutie van beide literaire tradities binnen een meertalige context. Deze studie zal zich richten op de analytische verkenning van hoe digitale poëzie bestaande noties van literaire receptie en interactie uitdaagt en uitbreidt, terwijl het een conceptuele methodologische analyse van Instagram-poëzie biedt binnen de context van Afrikaans- en Nederlandse studies.

Trefwoorden: Afrikaanse literatuur, Instagram-poëzie, lezer-responstheorie, meertaligheid, Nederlandse literatuur, polysysteemtheorie, transnationale, Zoomer-generatie

De laatste loodjes: Nederlands op C1/C2-niveau in meertalige contexten

Jacek Karpinski

Universiteit Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Didactiek

Het onderwijzen van Nederlands als vreemde taal op C1/C2-niveau is uitdagend, mede door het gebrek aan geschikt lesmateriaal. Bestaande methodes richten zich vaak op academisch Nederlands of specifieke taalaspecten, waardoor ze niet altijd aansluiten bij de leerdoelen en praktische behoeften van studenten en docenten.

In mijn lezing bespreek ik deze uitdagingen en introduceer ik 'De laatste loodjes' (2024), een leerboek ontwikkeld op basis van uitgebreid behoefteonderzoek. Dit onderzoek omvatte tests bij studenten van verschillende universiteiten en taalscholen in Europa, met systematische feedback van zowel studenten als docenten. Daarnaast werd het boek ontwikkeld in samenwerking met taaldidactici uit Nederland en België, wat zorgde voor een solide didactische onderbouwing.

Wat 'De laatste loodjes' onderscheidt van bestaande materialen, is de aandacht voor taalvariatie binnen het Nederlands, zoals verschillen tussen Belgisch en Nederlands Nederlands, straattaal, jongerentaal en vakspecifiek taalgebruik. In overeenstemming met de ERK-richtlijnen leren studenten niet alleen standaardtaalvaardigheid, maar krijgen ook inzicht in diverse taalregisters en contexten waarin het Nederlands functioneert.

Een geïntegreerde aanpak zorgt ervoor dat taalvaardigheid niet losstaat van inhoud, context of doelpubliek. Studenten werken met realistische situaties, wat de motivatie verhoogt en de overdracht naar de praktijk vergemakkelijkt. Zo worden luister-, lees-, schrijf- en spreekvaardigheid ontwikkeld aan de hand van thema's en opdrachten die ook professionele en interculturele competenties versterken.

Daarnaast maakt het boek onderscheid tussen oefeningen in professionele vaardigheden – zoals bijv. projectvoorstellen presenteren – en communicatieve vaardigheden, zoals bijv. overtuigen of informele communicatie. Deze tweedeling stelt studenten in staat om zowel hun academische als beroepsmatige taalgebruik doelgericht te ontwikkelen.

Met deze aanpak draagt 'De laatste loodjes' bij aan het didactische aanbod op C1/C2-niveau en ondersteunt het docenten bij het effectief begeleiden van studenten naar de hoogste niveaus van taalbeheersing.

Kosmopolitisme als nieuwe lens voor het onderzoek naar migrantenliteratuur

Ewa Dynarowicz

[1] Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde

Het onderzoek naar 'migrantenliteratuur' wordt gedomineerd door een multicultureel paradigma, met een focus op culturele verschillen. In mijn bijdrage wil ik schrijvers met een migratie achtergrond vanuit een ander perspectief bekijken: niet als vertegenwoordigers van culturele tussenruimtes, die botsingen van culturen en identiteitscrissen thematiseren, maar als schrijvers die kosmopolitisch willen zijn. Ik richt me daarbij op de zogenaamde 'postmulticulturele auteurs'. Daarmee bedoel ik schrijvers die zichzelf aan de hand van andere categorieën dan etnische of nationale identiteit definiëren. Hieronder vallen schrijvers van de tweede en derde generatie met een migratieachtergrond die aan het begin van auteurscarrière staan, maar ook gevestigde auteurs van de eerste generatie die met succes toegang hebben gekregen tot het literaire centrum. Steunend op de postmulticulturele en neokosmopolitische kritiek, wil ik alternatieve manieren van zelfidentificatie en zelfpresentatie in het werk van deze auteurs onderzoeken. Hiervoor kies ik Halil Gür – een auteur met een Turkse achtergrond – als case study. Ik zal analyseren hoe hij in zijn autorepresentatie het heersende multiculturele paradigma overstijgt en alternatieve manieren bedenkt om thuis te zijn in de wereld.

Wisselen binnen woordgrenzen: Codeswitching van Nederlands-Hongaarse meertaligen

Ivo Boers

Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije & Universiteit van Vigo, Vigo, Spanje

Lezing Taalkunde

Codeswitching, het gebruik van meerdere talen in één gesprek, is een veelvoorkomend en aan regels gebonden fenomeen in het taalgebruik van meertaligen. In dit onderzoek wordt de codeswitching van Nederlands-Hongaarse meertaligen bestudeerd (voorbeeld 1) en vergeleken met die van Duits-Hongaarse en Engels-Hongaarse meertaligen.

(1) SPANJÉ-ból jön STOOMBOOT-tal

Spanje-ELA komen.3SG stoomboot-INS

'Hij komt met de stoomboot uit Spanje' (NEDERLANDS/Hongaars)

Eerdere onderzoeken betogen dat woord-interne codeswitching onmogelijk (Poplack, 1980) of strikt beperkt (Bandi-Rao & den Dikken, 2014) is, of stellen morfologische en fonologische beperkingen voor. Zo verbiedt het Principle of Functional Restriction (González-Vilbazo 2005) codeswitching tussen derivationale en inflectionele morfemen, en zou de Phonetic Form Interface Condition (MacSwan & Colina 2014) het switchen tussen fonologische systemen binnen het woord beperken. Daarnaast worden voorspellingen gedaan omtrent de richting van codeswitching (Stefanich et al. 2019).

De bestudeerde data komen uit gesprekken tussen meertaligen en uit een zinsvoltooiingstaak, ontworpen om meervouden en naamvalsmarkering in gecodeswitchte nominale constructies te eliciteren. Voorlopige resultaten tonen een hoge frequentie van woord-interne codeswitching wanneer het Hongaars de matrixtaal is en het merendeel van de inflectionele morfologie levert, terwijl dit soort codeswitching zeldzamer is in derivationale processen. Typologische kenmerken kunnen als verklaring dienen. Tijdens de lezing worden de data naast de voorspellingen uit eerdere onderzoeken gelegd, en zullen er factoren die woord-interne codeswitching mogelijk faciliteren worden voorgesteld.

Om de grammatica van een meertalige te begrijpen, is het van belang dat we verder kijken dan de grammatica's van de individuele talen die een meertalige spreekt. Een meertalige grammatica is meer dan een som der delen. De structuren die het wisselen van taal binnen de zin (of woord) faciliteren, maken namelijk ook deel uit van de meertalige grammatica, hoewel ze vaak onbeschreven blijven.

August Weitzels verslaggeving van koloniale oorlogvoering (1862)

Siegfried Huigen

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen / Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde

Verslaggeving van koloniale oorlogvoering in August Weitzels "Schetsen uit het oorlogsleven in Nederlandsch Indië" (1862)

In navolging van buitenlandse voorbeelden ontstond er in

Nederland in de eerste helft van de negentiende eeuw een nieuw schrijverstype: de militaire schrijver. De hoogtijdagen die dit schrijverstype in de tweede helft van de negentiende eeuw beleefde, vielen samen met de vele ‘kleine oorlogen’ die toen in de Indonesische archipel werden uitgevochten. De meeste van deze auteurs waren daarom voormalige officieren van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL).

Deze KNIL-auteurs schreven niet alleen voor hun gelijken, maar omdat koloniale aangelegenheden sinds de grondwetswijziging van 1848 een publieke zaak waren geworden, ook voor gewone burgers. Ze publiceerden biografieën en autobiografische teksten, militaire geschiedenissen, fictie en non-fictie over de sociale wereld van het KNIL, en ze polemiseerden over het te volgen militaire beleid. Hun publicaties voegden een nieuwe dimensie toe aan het koloniale discours over Nederlands-Indië omdat ze de lezers in staat moesten stellen de geopolitieke en militair-politieke ontwikkelingen in de kolonie beter te kunnen volgen. Ondanks de omvang en het historische belang van dit diverse tekstcorpus is er verbazingwekkend weinig wetenschappelijke aandacht aan geschonken. In het buitenland is de situatie niet veel beter.

In mijn lezing wil ik een indruk van deze KNIL-literatuur geven naar aanleiding van “Schetsen uit het oorlogsleven in Nederlandsch Indië: de Lampongs in 1856” (1862) van August Weitzel (1816-1896). Deze tekst beschrijft een militaire expeditie naar Zuidoost-Sumatra waaraan Weitzel had deelgenomen en valt op door een geraffineerd gebruik van literaire middelen om een breed publiek aan te spreken. Tegelijkertijd reflecteert de auteur expliciet op de morele implicaties van de militaire onderneming. Dit maakt het werk tot een bijzondere casus om te onderzoeken hoe militaire literatuur bijdroeg aan het vormen van publieke percepties rond koloniale oorlogvoering.

Literaire manifestaties van Nederlandstalige literatuur in Hongarije

Krisztina Gracza

Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest, Hongarije

Lezing Letterkunde

In Hongarije zijn er in totaal vier grootschalige literaire evenementen, met vakterm ‘internationale manifestaties’ georganiseerd waarbij de Nederlandstalige literatuur projectmatig werd gepromoot. Ze dateren alle van na de omwenteling in 1989, en vonden plaats in vier opeenvolgende decennia (1996, 2002, 2014 en 2023), wat ze uitermate geschikt maakt voor analyse. Op de laatste manifestatie na zijn ze door het Nederlands Letterenfonds en zijn voorloper, het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds (NLPVF) geïnitieerd en georganiseerd; de laatste manifestatie uit 2023 wordt echter in meerdere opzichten als een mijlpaal gezien en wordt om die reden ook in de analyse meegenomen. Wat is de drijfveer voor het initiëren en het organiseren van zo’n manifestatie? Wat zegt het feit dat er verschillende organisatoren bij betrokken waren over Hongarije? En hoe kan zo’n infrastructureel element als een manifestatie het best in beschouwing worden genomen? Na de uiteenzetting van het buitenlandse manifestatiebeleid van het Nederlands Letterenfonds worden de vier manifestaties op basis van een aantal algemene kenmerken doorgenomen en met behulp van de waardesystemen van sociology of critical capacity geanalyseerd en met elkaar vergeleken. De sociology of critical capacity die ontwikkeld is door Boltanski & Thévenot (2006) en Boltanski & Chiapello (2005) kan een instrument zijn om beter in kaart te brengen welke waarden er

in een infrastructuur worden uitgewisseld – een stap naar een meer traditionele sociologische interpretatie. In aansluiting op het onderzoek van Ham (2023) zal deze casus bijdragen aan het corpus van onderzoeken dat de bovengenoemde waardesystemen in de neerlandistiek toepast.

Poolse dichters op het Poetry International Festival Rotterdam

Malgorzata Drwal

Adam Mickiewicz Universiteit in Poznan, Polen/research fellow Universiteit van Pretoria, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde

Deze bijdrage focust op het Poetry International Festival Rotterdam als institutionele actor in het literatuurverkeer. Het festival is in 1970 gestart als initiatief van de Rotterdamse Kunststichting en sindsdien worden er in zijn kader poëzie-avonden, discussie-panelen, tentoonstellingen en filmvertoningen gehouden.

Het doel van deze studie is om te bepalen welke impact de val van de Berlijnse Muur had op de programmering van Poetry International, waarbij ik bijzonder aandacht richt op de aanwezigheid van dichters uit het Oostblok – vooral Poolse dichters – in opeenvolgende edities van het festival direct vóór en na deze gebeurtenis. Aan de hand van archivale documenten laat ik zien met welke factoren er rekening werd gehouden bij het ontwerpen van hoofthema’s en selecteren van auteurs.

De eerste blik al naar de aanwezigheid van Poolse dichters in de successieve edities van Poetry International vanaf 1970 laat een tendens zien: vanaf het begin trad er elk jaar ten minste een Poolse dichter op, met het jaar 1990 als het hoogtepunt toen er vijf Polen aan deelnamen. Wat opvalt, is dat er in de jaren 1991-1998 een pauze is te merken voordat er alweer Poolse namen op het programma verschenen.

Hoe kan deze situatie verklaard worden? Mijn onderzoek toont dat er meerdere factoren van invloed zijn geweest, waaronder twee het belangrijkste lijken te zijn.

Ten eerste: toen Polen een vrij Europees land werd na de val van de Muur, veranderde waarschijnlijk het imago van de onderdrukte Poolse dichters als “sparring partners” voor het vrije Westen. Ten tweede: de rol van een individuele actor moet niet onderschat worden. Tussen 1970 en 1995 was de politiek geëngageerde schrijver Martin Mooij de directeur van het festival. Met de komst van een nieuwe directie – Tatjana Daan (1996-2003) – nam het festival een wending: van strijdige politieke betrokkenheid naar artistieke formele experimentatie.

Nederlands voor Engelstalige theologiëstudenten

Michael Douma

Verenigde Staten

Pecha kucha Didactiek

Beïnvloed door de Delftse Methode, ik heb een “Theological Dutch” leerboek geschreven voor Engelstaligen studenten die Nederlands lezen willen leren. Het boek maakt gebruik van Bijbelse teksten, 19de en 20ste eeuwse theologische geschriften, kerkregisters, en andere bronnen om de noodzakelijke woordenschat en grammatica te onderwijzen. Sinds ongeveer

2010 is er een internationale opleving in de studie van Abraham Kuypers en Herman Bavinck, de twee bekendste voorbeelden van neocalvinistische denkers. Verder, om deze soms ouderwets en archaisch taal aan te leren, geef ik historische verklaringen van de evolutie van het Nederlands, inclusief grammaticale regels, spelling, en syntaxis.

De invloed van de thuistaal Sarnami op het onderwijs in het Nederlands

Usha Balesar

Het Instituut voor de Opleiding van Leraren, Paramaribo, Suriname

Pecha kucha Didactiek |

In Suriname is het Nederlands de instructietaal in het onderwijs. In het district Wanica hebben veel leerlingen op voortgezet onderwijs niveau moeite met het vak Nederlands, wat samenhangt met hun thuistaal Sarnami. In deze presentatie ga ik na welke interventies gepleegd kunnen worden om de beheersing van het Nederlands te bevorderen, waar mogelijk met inzet van de thuistaal. Door middel van translanguaging wordt het Sarnami erkend als tweede taal (Cummins, 1979) en kan ingezet worden bij taalverwerving. Ook sociolinguïstische perspectieven op meertaligheid (García & Wei, 2014) kunnen mogelijkheden bieden om met translanguaging een geïntegreerde aanpak binnen taalonderwijs in meertalige gemeenschappen te bewerkstelligen.

Op zoek naar de dader: taalfouten als masker om je identiteit te verhullen.

Anna Witczak

Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen

Lezing Taalkunde |

In hoeverre zijn individuen in staat om doelbewust taalfouten te maken, deze te simuleren met als doel hun eigen identiteit te verhullen of andere identiteit aan te nemen? Iemand die bijvoorbeeld een afpersingsbrief opstelt, heeft er groot belang bij om anoniem te blijven.

Het onderhavige onderzoek, dat behoort tot het vakgebied van de forensische taalkunde en specifiek binnen de auteursherkenning valt, heeft als doel na te gaan hoe consistent dergelijke taalfouten kunnen worden toegepast.

De studie is gebaseerd op wetenschappelijke publicaties van Duits- en Engelstalige deskundigen op het gebied van de forensische taalkunde, waaronder Kniffka (2001), Busch & Heitz (2006), Dern (2009), Fobbe (2006), Olsson (2004) en McMenamin (2002).

Het onderzoek richt zich op het identificeren en classificeren van fouttypes die in dergelijke teksten voorkomen, evenals op de mate waarin proefpersonen consistent blijven in hun foutieve taalgebruik. Daarbij wordt onderzocht of zich bepaalde patronen voordoen, zoals voorkeuren voor specifieke foutcategorieën (bijvoorbeeld syntactisch, morfologisch of lexicaal), of terugkerende inconsistenties.

Tevens wordt gekeken naar verschillen in taalkennis en taalbewustzijn tussen moedertaalsprekers en personen die Nederlands als tweede taal verwerven.

Het onderzoek heeft een tweetalige opzet en wordt uitgevoerd met deelname van zowel moedertaalsprekers van het Pools en het Nederlands, alsook Poolse studenten die Nederlands leren.

De deelnemers krijgen de opdracht een afpersingsbrief op te stellen op basis van een concreet scenario, waarin een aantal aanwijzingen met betrekking tot de modus operandi is opgenomen.

Een deel van de deelnemers wordt gevraagd zich in te leven in de rol van dader en een brief te schrijven uit diens perspectief (gesimuleerde brieven), terwijl de andere groep een brief opstelt namens een vriend die de dader is (vervalste brieven).

De resultaten van dit interdisciplinaire onderzoek kunnen dienen als een praktische bron van expertise voor zowel de psycholinguïstiek als voor opsporingsdiensten en het juridisch domein.

